

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΟΙ ΝΕΟΣΥΛΛΕΚΤΟΙ

Είναι η πρώτη Ὀκτωβρίου, η̄ ημέρα κατά την ὁποίαν τὸ ἔθνος ἀνανεώνει τὸ ἡμῖς τῆς ἐνόπλου δυνάμεώς του· ἡ ημέρα καθ' ἣν αἱ κάλυκες τοῦ βίου, τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς, ὡς ἀποκαλεῖ τὴν νεότητα ὁ Πετράρχης, ἔρχονται νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Πατρίδα τοὺς ἀλκίμους βραχίονάς των, νὰ προπονηθῶσιν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἀκεραιότητος ἀγῶνα, ἂν ὀφείποτε ἤθελε σημάνη ἢ πρὸς τοῦτο ὦρα, καὶ νὰ προσφέρουν ἐν τούτοις εἰς τὸ ἔθνος ἐπὶ διετίαν ὑπηρεσίας ὄχι ὀλιγώτερον πολυτίμους, φρουροῦντες τὴν ἀσφάλειάν του, ἀγρυπνοῦντες ἐπὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, διώκοντες τὸ ἐγκλήμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἀπάρνησις τῆς δικαιοσύνης, ἐξασφαλίζοντες τὰ τιμαλφέστερα τοῦ πολίτου ἀγαθὰ, ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ ἐπήρχετο αὐτόχρημα αὐτῆς τῆς κοινωνίας ἡ διάλυσις, τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν, τῆς ἐργασίας τὸ πολυτίμον ἀποταμίευμα, τὴν ἰδιοκτησίαν, κατὰ παντὸς κακοποιοῦ, κατὰ παντὸς ὅστις ἤθελεν ἐπιβουλεύθῃ τὴν ἀτάρακτον γαλήνην βίου εὐνομίας καὶ δικαιοσύνης.

Εἶναι ὑψηλὴ, εἶναι ἐξοχος ἡ τιμητικὴ αὕτη ἐντολή, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πατρίς περιβάλλει ὅλα αὐτῆς τὰ τέκνα, ἄνευ διακρίσεως κοινωνικῶν τάξεων, τὰς ὁποίας ἀγνοεῖ, ἄνευ προτιμήσεων εἰς τὰς τιμὰς, ἄνευ προτιμήσεων εἰς τὰ βάρη. Καὶ εἰς τὸν νεαρὸν ἐπιστήμονα καὶ εἰς τὸν πλανώμενον ἐπὶ τῶν ὀρέων αἰπόλον μετὰ τῆς αὐτῆς μητρικῆς ἐμπιστοσύνης παραδίδει τὸ ὄπλον, τὸ ὁποῖον εἶναι τοῦ παρόντος ἡ ἀσφάλεια καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος ἡ ἐλπίς ἡ ἀκοίμητος.

Ἄλλοτε εἰς ἄλλους χρόνους τοῦ στρατιώτου ἡ ἀποστολὴ ἦτο πολὺ διάφορος· πεζὴ, χυδαία, καὶ ἐνίοτε τυραννικὴ καὶ ἐγκληματικὴ ἀποστολή. — Ἄλλοτε καὶ ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ὁ στρατιώτης δὲν ἦτο ὁ εὐγενὴς ἐντολοδόχος τοῦ ἔθνους, ὁ ἐντεταλμένος νὰ φρουρῇ τὴν ἀκεραιότητά του, νὰ προσπύξῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ νὰ ἐγγυᾶται διὰ τῆς ἰσχύος του τὸ ἀθικτὸν τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν συμπολιτῶν του. — Ἄλλοτε ἦτο ἀπλοῦς ἐπιτηδευματίας τῶν ὄπλων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄργανον βίας τυράννων καὶ καταπιεστῶν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οἱ πραιτωριανοὶ τοῦ Νέρωνος καὶ τοῦ Καλλιγούλα ἦσαν οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν κακουργιών των, ὑπὸ τὸν ἀπολυτισμὸν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ὁ ἐπαγγελματίας στρατιώτης διετήρησε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὸν τύπον τοῦ πραιτω-

ριανοῦ. — Ἀλλὰ καὶ ὅταν εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ καισαρισμοῦ ὑποκατέστησαν οἱ στρατιῶται τοῦ ἔθνους, ἐφ' ὅσον ἦσαν ἐπαγγελματίαι μισθοφόροι, ἐφ' ὅσον ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἦτο ἐπιτήδευμα, πολὺ ἀπέειχε τῆς εὐγενούς, τῆς ὑψηλῆς ἐννοίας τοῦ σημερινοῦ ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς καθολικῆς στρατεύσεως στρατιώτου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ στρατεύσις δὲν εἶναι ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ βαρεῖα ὅσον καὶ ὑψηλὴ ἐντολή, εὐγενὴς θυσία εἰς τὸν βωμὸν τῆς φιλοπατρίας. Ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς καθολικῆς στρατεύσεως, ὑπὸ τὴν γενικὴν στρατολογίαν, ὁ στρατὸς εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔθνος ἐνοπλον, καὶ διὰ τοῦτο ἐνοπλον ἔθνος λέγονται οἱ σημερινοὶ στρατοί.

Οὕτως ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς γενικῆς στρατολογίας ἐπανήλθομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν εὐγενή, τὴν ὑπὲρ πάσαν ἄλλην ὑψηλὴν, ἐννοίαν τοῦ στρατοῦ, ὡς ἐνόπλου ἔθνους, ὅπως ὅταν σύσσωμον τὸ ἔθνος ἀπεδίωκεν ἐνοπλον τὸν βάρβαρον εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Πλαταιάς καὶ τὴν Σαλαμίνα. — Τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν ἐξεπροσώπει καὶ τότε ὁ στρατευόμενος, καὶ αὕτη ἀπετέλει καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν, ἐνῶ ἡ χυδαία ἐντολή τοῦ μισθοφόρου ὑπὸ τὴν τυραννίαν εἶναι ἐν συμβόλοιον, μία διαταγὴ δυναστοῦ, ἐντολή οὐδεμιᾶν ἐχουσα σχέσιν πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τοῦ στρατιώτου τῆς Πατρίδος.

Καὶ τῆς εὐγενείας τῆς ἐντολῆς ταύτης ἔχει ἐξ ὀρμεμφύτου διαυγῆ τὴν συνειδήσιν ὁ στρατευόμενος· εὐθύς ὡς περιβλήθῃ τὸ ἀμπέχονον, εὐθύς ὡς τὸ πηλήκιον τοῦ στρατιώτου τεθῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἀνεξήγητον αἴσθημα ὑπερηφανεῖας κατακλύζει τὴν ψυχὴν του.

Ἄλλως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδοθῇ ἡ ψυχολογικὴ ἐρμηνεία τῆς φαιδρότητος καὶ τῆς χαρᾶς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ὀργανικὸν χαρακτῆρα παντὸς νεοσυλλέκτου αἰσδῆποτε κοινωνικῆς τάξεως, ἐνῶ, ἄνευ τούτου, φυσικὸς χαρακτῆρ τοῦ νεοσυλλέκτου τοῦ ἀποσπασμένου ἀποτόμως ἀπὸ τῶν ἔργων του, ἀπὸ τῆς ἐστίας, τοῦ μεταλλάσσοντος αἰφνιδίως ὅλους τοὺς ὄρους τοῦ βίου, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ μελαγχολία καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐκδηλώσεις τῆς νοσταλγίας τῆς θυμοβόρου.

•

Περὶ τὴν δειλὴν μιᾶς τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ὀκτωβρίου ἔφερα τὸ βῆμα πρὸς τὴν λεωφόρον Κηφισίας. Ἦθελον νὰ ἴδω ἐκχυνόμενον ἐκ τῶν στρατῶνων τὸ ρεῦμα τῶν νέων κληρωτῶν, τὰς κάλυκας ταύτας τῆς ἐθνικῆς ζωῆς,

τάς όποιās εξ όλων τών επαρχιών του κράτους και από τών έσχατιών της γής, όπου πολίται "Έλληνες, περισυλλέγει κατ' έτος ή Πατρίς, ενσάρκωσιν τών έλπίδων της, ευγενή όργανα της μεγάλης αυτής αποστολής. Θερμαίνει τήν ψυχήν ή θέα των, φυγαδεύει τήν αποθάρρυνσιν, δώκει τόν διαταγμόν.

Είναί πλήρης στρατιωτικής κινήσεως και ζωής ή λεωφόρος από τών στρατώνων του πυροβολικού μέχρι τών έσχατιών τών παραπηγμάτων. Πανταχού διασταυρούνται σαλπίσματα και ή άριπρεπής μελωδία των συμφύρεται με τους ήχους τών τυμπάνων εις θόρυβον κωφάινοντα, επί του όποιου διάτοροι όξεις κυριαρχούν οι τόνοι τών σαλπίγγων του πυροβολικού, επικρατούντες και αυτού του ποδοβολητού τών ίππων και του κρότου τών κλιμαμαζών. Πανταχού διασταυρούνται άγγελιαφόροι, ίπποκόμοι βυταγωγούντες, έλάται με τά κυανά χιτώνια σύροντες σκευαγωγούς.

Και οι νέοι κληρωτοί εις άραιās σειράς γυμνάζονται τάς πρώτας κινήσεις, τά πρώτα βήματα. Και άντηχούν οι περιβολοί σαλπίσματα και προστάγματα.

"Αλλ' ήδη ό ήλιος καταδύεται και τά πεδία τών ασκήσεων του Γουδής, όθεν όφιοειδώς εξελίσσονται επανερχόμενοι αι πυροβολαρχίαι, θολούνται και του Ύμηττου τά κράσπεδα χρυσέρυθρα, ιόχροα, φαιά, όχρονται από τών ήλικιών ακτίνων άπειρους και βαγδαίās αποχρώσεων ύπαμοιβάς, τάς όποιās τερματίζει άπλή πλέον, μονότονος και όμοιόμορφος βαθύτερος σκιαγραφία.

Αι σάλπιγγες και τά τυμπανα έσήμαναν ήδη διάλυσιν και οι κληρωτοί έκχύνονται φαιδροί προς τήν πόλιν.

Όμοιάζει ό έσμός ούτος τών νέων στρατιωτών μελίσσας, αι όποιαι εκχύνονται του σίμβλου, σπίνους δραπέτας λόχμης· αι όμιλίαι των, οι γέλωτές των, τά πηδήματα των είναι βόμβοι μελισσών, τερετίσματα και σκιρτήματα κελαιδιστικών. "Ανεξήγητος ευθυμία εκχυλίζει άπ' αυτών, χαρά τήν όποιαν ούδόλωσ σκιαζουν της νοσταλγίας αι μέλαιναί πτέρυγες.

Είναί τούτο χαρά εκ της ευγενούς έντολής του καθήκοντος, εις τό όποιον εκλήθησαν ; Είναί μέθη τις του πνεύματος εκ του πλούτου τών νέων, τών άγνώστων έντυπώσεων, αι όποιαι πλήττον τάς άφελείς, τάς άπλοϊκάς ταύτας ψυχάς, εκ τών ύπαμειβομένων εικώνων του κλειδοσκοπίου άγνώστου εις αυτούς βίου ;

Τό άγνώθ. "Αλλά πάντοτε μοι έμπνέει συγκίνησην ή φαιδρότης των και ποτέ δέν ήδυνήθη να γελάσω, ούτε με τήν άφέλειάν των, ούτε με τόν άληθώς κωμικόν τρόπον δι' ου εισέρχεται υπό τήν στολήν του στρατιώτου ό νεοσύλλεκτος,

ό φέρων κεφαλήν εις τήν όποιαν ό λαϊμός ύφίσταται δλικήν εκλείψιν, κεφαλήν μόλις διαφανομένην άνωθεν του περιλαϊμίου του άμπεχόνου και προσομοιάζουσιν υπό τό πληθήκιον ως γλωσσίδα κώδωνος, ό νεοσύλλεκτος ό πατών επί της σκελεάς του και παραπαίων, και του όποιου οι δάκτυλοι μόλις διαφαίνονται υπό τά άκρα τών χειρίδων.

Και επί τη θέα των, ανεξαρτήτως της ύψηλης του στρατιώτου έντολής, μελετώ τήν ήθιοποιόν, τήν έθνικήν, τήν άφομοιωτικήν αποστολήν του σχολείου του στρατώνος.

"Εν αυτώ ίσοπεδώνονται όλοι αι κοινωνικαι τάξεις υπό τόν κύλινδρον κοινών και έν ισότητι ταλαιπωριών και μόχθων έν τη ύπηρεσία της Πατρίδος. "Εν αυτώ αίσθημα άδελφότητος και αγάπης συνδέει άρρήκτως τους νεαρούς του έθνους προμάχους. "Εν αυτώ ό άξεστος άγρότης μορφούται πολλαπλώς, τό πνεύμα του εξοικειούται προς τήν έρευναν και λεληθότως και χωρίς να έχη έλαχίστην περιήτοτου συνείδησιν, μεταφέρει εις τό χωρίον του έφοδία γνώσεων και πείρας, ών ήτο πρό της στρατεύσεως άπολύτως άμοιρος, πολύτιμα όπλα έν τω άγώνι του κατοπίν βίου.

Και αυτή ή παθητική πειθαρχία του στρατώνος, συνδυαζόμενη πρός τό σχολειον της θεωρίας, όπου, μεταξύ του καπνού πολλών όμολογουμένως σχολαστικών άνοησιών, αναπηδούν άραιοί τινες σπινθήρες άνδροπρεπούς ήθικής διδασκαλίας, αποτελούν και ταύτα προπόνησιν του νέου κληρωτου εις τήν πειθαρχίαν προς άλλα καθήκοντα, άτινα τόν άναμένουν μετά τήν από τών τάξεων του στρατου άφρσιν, προς τά καθήκοντα του πολίτου.

Και από της φαιδράς μορφής του κληρωτου ή σκέψις μου δια της άποτόμου αντίθεσεως έστράφη προς τόν άνυπότακτον και τόν φυγόστρατον, προς τήν όχι και τόσον άραιάν δυστυχώς μερίδα τών νέων, τών όποιων ή άκοή τόσον ήμβλύθη εις της τιμής τό πρόσταγμα και τόσον έστομώθη ή συνείδησις, ώστε να κρούπτονται και να φεύγουν τό ίερώτερον και ένταυτώ τό ευγενέστερον τών καθηκόντων· προς τους άναίσθητους εκείνους, τους όποιους ούδόλωσ καταισχύνει ή θέα τών όμηλικών των και τών συγχωρίων των, φερόντων τό όπλον της Πατρίδος και τόν γυλιόν τόν βαρύν, φρουρόν της ζωής, της τιμής, τών περιουσιών τών συμπολιτών των, μεταξύ τών όποιων και αι ιδικαι των, άχρηστοι και από του καθήκοντος ριψάσπιδες ύπάρξεις.

"Η κοινή περιφρόνησις βεβχίως θα άραιώσθ τόν άριθμόν αυτών· άλλ' έτι άσφαλέστερον και σκοπιμώτερον ό ίερεύς και ό διδάσκαλος.

ΕΜΜ. Σ. ΛΥΚΟΥΑΝΕ

ΑΙ ΝΕΦΕΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

"Η γενναία άπόπειρα του δημοτικωτάτου τών σημερινών μας ποιητών, του ποιητου του Ρωμηού, προς μεταγλώττισιν τών Νεφελών του "Αριστοφάνους, πλησιάζει ήμας δια παρατόλμου, άλλ' ευτυχώς άσφαλούς άλματος εις τήν άπόλαυσιν ενός τών άριστων προϊόντων της κωμικής μουσής τών αρχαίων. Τό άπόκτημα θεωρούμεν σπουδαϊον εκ διπλής όψεως. "Ο Σουρής, κατ' έξοχήν δημιουργός γλώσσης εις έν τών κοινότερων λογοτεχνικών ειδών, πρώτην φοράν επιχειρεί να δώση εις τό ιδίωμα του κλασικήν μορφήν, εφαρμόζων αυτό εις κλασικόν της αρχαιότητος έργον. Και ό Σουρής πάλιν, ήμιστα φιλόλογος, άποπειράται τολμηρώς να καταβιβάσθ τους αρχαίους από του άπροσίτου ύψους των και, άπαλλάσσων αυτούς τών προαιωνίων πλέον καταστάτων δεσμών του σχολείου, να καταστήσθ ως λογοτεχνικά μνημεία κοινόν τών νέων "Ελλήνων κτήμα. Κατά τήν διπλήν ταύτην έννοιαν νομιζώ ότι αξίζει να έλύσθ τό τυχαϊον γεγονός τήν προσοχήν τών άναγνωστών της « "Εθνικής "Αγωγής». Τό ζήτημα είναι έξόχως παιδαγωγικόν.

"Υπάρχουσι πολλοί οι νομιζοντες ότι ή μεταφορά τών αρχαίων "Ελλήνων συγγραφέων εις τήν σημερινήν μας γλώσσαν είναι τοιαύτη βεβήλωσις τών άθίκτων ίερών, όποια και ή μεταγλώττισις του Ευαγγελίου εις τό σημερινόν «άπλου» ιδίωμα. Οι ταύτα φρονούντες υποθέτουσι συναμα ότι, τελειοποιουμένης βαθμηδόν της σημερινής γλώσσης, ήτις όφείλει κατ' αυτούς να τείνη κατ' ευθείαν προς τήν μετά της αρχαίας πλήρη συναφειαν, τό νυν ύπάρχον μεταξύ τών αρχαίων κειμένων και της γλώσσης του λαου χάσμα θέλει τόσον έντελώς πληρωθθ, ώστε οι κλασικοί της αρχαιότητος συγγραφείς θα κατανοούνται ως έθνικοί συγγραφείς και τών νέων "Ελλήνων. "Αλλ' ή γνώμη αυτή βασιζεται επί τόσον βαρείας πλάνης και τοιούτων δεισιδαιμόνων προλήψεων, ώστε οι μόν προληπτικοί δέν θα πεισθώσιν, όσονόηποτε σαφή και έν προσπαθήσθ τις να καταστήσθ τά προφανή άλλως πράγματα· οι δε μη τοιοῦτοι θα θεωρήσωσι καθαράν άπώλειαν χρόνου πᾶσαν επίμονον περι αυτης συζήτησιν.

"Ημείς θα όρηθηώμεν εξ άλλης τινός αρχής.

"Αν ή όλοσχερώς σήμεραν επί τών αρχαίων στηριζόμενη πολύμοχος και πολυχρόνιος γλωσσική ήμῶν σπουδή και παιδεία ήτο τόσον γενική, ώστε να περιλαμβάνη τήν πολυπληθεστάτην του έθνους μεσαιάν και άνωτέραν ταξιν, και έν έτι ή σπουδή αυτή ήτο όντως τοιαύτη, ώστε να εισάγη τους σπουδαστάς εις τήν ούσιαν αυτήν της αρχαίας λογοτεχνίας, ή κλασική τών συγγραφέων μεταφρασις περιττή μόν ούδε τότε θα

ήτο, όχι όμως και άπολύτως αναγκαία—έφόσον έννοείται άπόλυτοι δύνανται να θεωρηθώσι τοιαῦται πνευματικαι ανάγκαι, τάς όποιās οι περισσότεροι δέν αισθάνονται, έν και εις τους περισσοτέρους άκριβώς άποβλέπουν.

"Αλλ' από του ιδεώδους τούτου γνωρίζομεν πόσον απέχομεν. "Οχι μόνον έπιτακτικώς καθ' ήμέραν άπαιτείται ή στένευσις του κύκλου τών κλασικών λεγομένων σπουδών, να παραχωρηθθ μείζων χώρος εις άλλας ήμελημένας νυν, χρησιμωτάτας όμως σπουδάς, άλλά και εκεί όπου τό κύρος αυτών δέν άμφισβητείται, όπου ή ανάγκη μάλιστα αυτών επιβάλλεται, εις τά γυμνάσια δηλονότι, ή κατά τήν άνωτέρω έννοιαν βαθυτέρα άντίληψις θεωρείται άκατόρθωτον έγγείρημα.

"Αν όμως ή γνώσις του βίου της αρχαιότητος, ή άντλουμένη ούχι έμμέσως εκ τών ιστοριών και ως έν έσόπτρω σκοτεινώ έν αυταίς θεωμένη, άλλ' ή άπορρέουσα άμέσως εκ της γνωριμίας και στενης σχέσεως προς τά μνημεία αυτης, γραπτά ή εκ λίθου και άλλης ύλης, είναι ιδιαίτερον καθήκον ήμῶν τών "Ελλήνων· έν κατά τά πρότυπα εκείνα είμεθα κεκλημένοι όσον τό δυνατόν τελειότερον και γνησιώτερον έλληνικόν να πλάσωμεν τόν έθνικόν μας βίον· έν όντως άποβλέπωμεν εις θετικά και ψηλαφητά όφελήματα, όταν λαλώμεν προς της ήθοποιου δυνάμειος τών αρχαίων συγγραφέων προς διάπλασιν της νέας έλληνικής ψυχής, τότε δέν ήξέυρω μά τήν αλήθειαν ποίος τρόπος είναι καλλίτερος προς έπίτευξιν τών αγαθών τούτων ή ό της προσεγγίσεως ήμῶν προς τόν βίον τών αρχαίων δια ζώσης ούτως είπειν φωνής, δι' αυτης ήμῶν της γλώσσης.

Πρέπει να έλθωμεν εις επικοινωνίαν προς αυτούς διδάσκοντες τους συγγραφείς των τήν γλώσσαν μας, άφου ήμείς δέν θα μάθωμεν ποτέ άρκούντως τήν ιδικήν των. "Η γλωσσική δε αυτή μετουσίωσις είναι ή μεταφρασις.

Δια τοιαύτης όμως μεταγλωττίσεως τών αρχαίων ως μὴν υποτεθθ ότι καταργούνται δικαιώματα της φιλολογίας ή παραγνωρίζεται ή αξία τών καθαρών φιλολογικών σπουδών υπό μιας τινος μερίδος του έθνους, της ήγέτιδος, της έν τοίς γυμνασίοις σπουδάζουσης. Τολμῶ μάλιστα να ισχυρισθ, ότι ή τοιαύτη μεταμφίεσις τών αρχαίων συγγραφέων τους μόν έπιστήμονας φιλόλογους θα πλουτίσθ δι' ενός επί πλέον ύψηλου καθήκοντος, τους δε δια της κλασικής παιδείας τρεφομένους νέους τών γυμνασίων θα ενισχύσθ εις τό έργον των.

Προσέξατε τί πραγματικώς γίνεται σήμεραν εις τά σχολεία. "Ος τυφλοσύρται ύπεβάλλονται εις τους μαθητάς έλεεινά μεταφράσεις, δικην τυπωμένων «εξηγήσεων», αι όποιαι παρά τους άφορισμούς πάντων τών διδασκάλων, εύρίσκονται πάντοτε μεταξύ τών χειρῶν τών μαθητών και

εις αυτήν τὴν αἴθουσαν τῆς παραδόσεως, ὅπου ἐκείνοι διδάσκουσιν. Εἰς αὐτάς τὰς σχολιασμένας τῶν συγγραφέων ἐκδόσεις ἀποτελοῦσιν αἱ μεταφράσεις αὐταὶ παραρτήματα οὐσιώδεις καὶ θὰ ἴδῃ τις τὰς βραψφῶδαις τῆς Ἰλιαδὸς ἐφωδιασμένας μετὰ παραρτήματα ταῦτα, οἰκτρὰ μαρτύρια τῆς ἀδυναμίας τῶν μαθητῶν ἐν τῇ μητρικῇ τῶν γλώσσῃ καὶ τῆς ἀπονεκρώσεως τοῦ πνεύματός των.

Οἱ ἐπιστήμονες ὅμως φιλόλογοι δὲν θὰ εἶχον κανένα λόγον νὰ θεωρήσωσι κατώτερον τῆς ἐπιστημονικῆς των ἀξιοπρεπειᾶς τὸ καθήκον, ὅπερ διαπρεπέστατοι τῶν Γερμανῶν διδασκάλων — παραδειγμα φέρω τον πολὺν Βιλαμόβιτς — ὑπολαμβάνουσιν ἄξιον αὐτῶν, νὰ καταγίνωσι περὶ τὴν κλασικὴν μεταμόρφωσιν τῶν ἀρχαίων εἰς τὸ νέον ἰδίωμα.

Ἄλλα τοῦτο εἶνε ἔργον ἰδικόν των καὶ δὲν ἐπιμένω πολὺ. Ἀποβλεπῶ εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, πρὸ τῶν ὁποίων ἀνύψωσεν ὁ Σουρῆς ὀλίγον τὸ παραπέτασμα τῆς μυριοφειγῆτος αἴθουσης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τοῖς ἐπέτρεψε νὰ προσβλέψωσιν εἰς τὸ ἀπλετον φῶς αὐτῆς.

Ἐκ τῶν διακοσίων λογίων ἀκρατῶν τῆς μεταφράσεως τῶν Νεφέλων, κατὰ τὴν πρώτην ἀναγνώσιν ἐν τῇ αἴθουσῃ τῆς μουσικῆς ἐταιρείας, βέβαιως ὁ πολὺ μικρότερος ἀριθμὸς εἶχε τελειαν γνώσιν τοῦ πρωτοτύπου. Εἰς τοὺς οὐδὲν ἴσως ἢ μεταφράσεις ἐφάνη τὸ πολὺ ἀξιοσημείωτος φιλολογικὴ ἀπόπειρα καὶ οὐδὲν πλέον. Εἰς τοὺς λοιπούς ὅμως διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης ἀκριβῶς ἀπεκαλυπτετο ὁλοζώντανος σχεδὸν ὁ νεκρὸς πρῶτον ἀρχαῖος κόσμος.

Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε ἢ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἢ πλειονότης, ἢ πολὺ μεγάλη πλειονότης τῶν ἐραστῶν ὑψηλοτέρας μορφώσεως νέων καὶ ἀνδρῶν αὐτοῦ, δὲν εὐρίσκει ἄλλην ὁδὸν ἢ ταύτην μονὴν, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν κατανόησιν καὶ ἀπόλαυσιν ἐκείνην τῆς ἀρχαιοσύνης.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο θὰ ἐπέλθῃ, ἂν τοῦ Σουρῆ τοῦ ἔργον δὲν εἶνε πεπρωμένον νὰ ἀποθάνῃ μολὶς γεννηθέν, ἂν μίαν τὸσον γόνιμος καὶ ἀδραῖα οὐδὲν εἶνε προωρισμένη νὰ μείνῃ ἀκαρπὸς ἐνεκα προλήψεων ἀκατανικήτων καὶ διὰ τὴν συνήθη βραθυμικὴν ἡμῶν εἰς πλήρη ἐφαρμογὴν ἰδεῶν, αἵτινες εἰς τὴν πρώτην των γενέσειν ἔχουσι πολλοὺς τὸ καλλὸς νηπιῶν, μολὶς ὅμως ὀλίγον ἀζητήσωσι, ἀποβάλλουσι πᾶσαν εὐμορφίαν.

Διότι πρῶτος δὲν εἶνε ὁ Σουρῆς ὁ δοκιμάζων τὰς δυνάμεις του εἰς τὸ γιγαντεῖον τοῦτο ἔργον. Ἄφροτος ἤρχισε — πρὸ αἰῶνων ἤδη — ὁ εἰς οὐδὲν τέλος ἀπολοῦζας ἄγων περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς γλώσσης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀνακινεῖται αἰωνίως καὶ τὸ ζήτημα πῶς δύνανται νὰ καταστῶσι προσιτοὶ εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας αἱ λογοτεχνικοὶ τῶν ἀρχαίων θεσμοὶ. Οἱ διδασκα-

λοι, αἱ μόναι δὲ κλειδοκράτορες τῆς ἀρχαίας σοφίας, ἔλυσαν τὸ ζήτημα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, διὰ τῶν περιφρήμων «ἐξηγήσεων», αἵτινες γνωρίζομεν πόσον ὀλίγον συντελοῦσι καὶ πρὸς τῶν κειμένων τὴν κατανόησιν καὶ πρὸς τῆς μητρικῆς γλώσσης τὴν διάπλασιν. Ἄλλα τοῦτο δὲν εἶνε λύσις, εἶνε περιπλοκὴ μάλλον τοῦ ζητήματος.

Οἱ δὲ σοφώτεροι καὶ ἀληθῶς ἐθνικοὶ ἄνδρες καὶ μεταξὺ τῶν λογίων καὶ μεταξὺ τῶν διδασκαλῶν ἄλλως περὶ αὐτοῦ ἐσκεψήσαν. Παλαιὸς τοῦ Γένους διδασκαλὸς δὲν ὠκνησέ ποτε νὰ μεταφράσῃ μέρος τοῦ Θουκυδίδου εἰς τὴν ζωντανήν, ἔστω ἀπεριποίητον ἀκόμη γλώσσῃ του νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους· εἰς τὴν προσφάτον δὲ ἐποχὴν τῆς φιλολογικῆς ἐργασίας τῆς ἰοικῆς μας γενεᾶς, ὁ μακαριτῆς Κερκυραῖος εὐπατριῆς καὶ βαθύς λόγιος Ἰακώβος Πολυλάς ἐπεχειρήσας καὶ εἰς πέρας ἐφέρει μέγα μνημεῖον ἀληθῶς λογοτεχνικόν, τὴν μεταφράσιν τῆς Ὀδυσσεΐας εἰς ταύτην δὲ τὴν λεγομένην ὠκνηρῶς, τούτεστι τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλώσσῃν, ὑπεβιβλημένην ἤδη ἰκανῶς εἰς τὴν ἐξεργασίαν τοῦ λογοτέχνου δημιουργοῦ. Ὅταν ὁ Ροϊσῆς ἔγραφε τὰ Εἰσώλα του, εφθασε μόνον μέχρι τοῦ σημείου, κατὰ τὸ ὅποιον ῥίπτει τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῆς ψευδογλώσσης, τῆς ὁποίας τὸ κράτος ἢ πρώτη δημιουργία του εὐρώστου νεοελληνικοῦ πνεύματος, ἢ ποιησις, ὀριστικῶς κατέλυσεν. Ὅταν ἄλλος Ροϊσῆς συνεχίσῃ ποτὲ τὸ ἀτελὲς ἐκεῖνο μείναν ἔργον, ἢ ἀρχίσῃ τὴν θετικὴν ἐργασίαν ὀρμώμενος ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τοῦ Πολυλά καὶ φθάνων εἰς τὴν τοῦ Σουρῆ. Ἡ νίκη ἢ ἀποφασισθῆ ἔπειτα ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καταλυομένων καὶ ἄλλων νέων πλῆθ τῶν παλαιότερων εἰσώλων. Ἡ παρούσα καταστάσις εἶνε ἀφορητὸς καὶ ἐπιζήμιος εἰς τὴν νεανίαν μας λογοτεχνίαν — ἐξ ἧς μολὶς ἢ ποιησις ἀπεσπασθῆ ἀυθιποστατος καὶ ἀνεξαρτητος — καὶ ὄχι ὀλιγωτερον δυστυχῶς εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν τοῦ ἔθνους. Διότι εἶνε ταχὺ ἀνάγκη νὰ εἰπῶμεν σαφῶς πλέον ὅτι μεταξὺ των γραμμῶν καθαρῶς ἀναγινώσκειται; Πρὸς τοὺς ἀρχαίους θὰ ἐπικοινωνήσωμεν μόνον διὰ τῆς γλώσσης ἐκείνης, ἣτις ἔχει τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα νὰ μεταβιβάσῃ τὰ νοήματα αὐτῶν τὰ ἀδρά καὶ μεγάλα εἰς τὴν ἰδικὴν μας νόησιν καὶ τὸ ἰδικόν μας αἶσθημα. Ἡ ἐπενέργεια εἶνε κατ' ἀνάγκην ἀμοιβαία: τὸ αἶσθημα πλαττεται διὰ τῆς γλώσσης τῆς γεμάτης ἀπὸ ζωῆν καὶ αἰσθημα καὶ ἡ γλώσσα γίνεταί ζωοποιὸς πηγὴ νοημάτων καὶ αἰσθημάτων, ὅταν τὴν πλαττῇ τὸ αἶσθημα. Ὁ Ὅμηρος ὠδηγήθη πολλαχῶς εἰς τὰς ἀναρχεῖς καὶ τελείας εἰκόνας του ἀπὸ τὰς ἐτοιμοὺς λέξεις καὶ φράσεις τοῦ φύσει ποιητικοῦ του λαοῦ· αἱ ἄγνωστοι βραψφῶδοι τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν περιέσφιγγαν εἰς μέτρα μόνον λέξεις γεμάτας ἐκφραστικότητα καὶ ἀλήθειαν, τὰς ὁποίας τοῖς παρεδίδα τὸ εἰς τὰ

βάθη του δημιουργικὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ Σουρῆς ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν γλώσσῃν τοῦ λαοῦ τούτου διὰ νὰ πλάσῃ καὶ αὐτὸς ἐκείνην, εἰσδύων οὕτως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου κωμικοῦ τῆς ἀρχαιότητος, τὸ ὅποιον ἠσθάνθημεν ἀναζητῶν εἰς τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ μεταφραστοῦ του. Εἶθε μόνον νὰ πεισθῶσι περὶ τούτου πᾶντων αἱ σήμερον ἐνθουσιώδεις θαυμασταὶ καὶ ἐπαινεταὶ του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΝΗΣ

ΠΩΣ ΕΝΙΣΧΥΕΤΑΙ ΥΦ' ΗΜΩΝ Η ΘΕΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ¹

[Κατὰ τὸν ψυχολόγον Choisy.]

Β'

Ἄμεδος καὶ ἐν οὐνειδῶσει ἐνέργεια
τῆς θελήσεως.

Πρόκειται ἐναυθῶς νὰ δεῖξωμεν πῶς ἡ θέλησις τῶν ἄλλων διεγείρεται, ἐργάζεται, ἀναπτύσσεται καὶ καθίσταται συνεργὸς ἐν πλήρει γνώσει τοῦ πράγματος. Ἄλλα πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπαιτεῖται προπαρασκευὴ τις.

Ἐν πάσῃ πολιτείᾳ ὑπάρχουσι νόμοι καὶ ἔθιμα, τῇ προστασίᾳ τῶν ὁποίων ἀμαρτῶσαι καὶ εὐδαιμονοῦσι τὰ ἄτομα, ἢ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ὁποίων στενάζουσι καὶ κακοδαίμονοῦσιν. Ἡ δουλεία, ἡ ἀθλιότης, ἡ κακὴ διοίκησις, αἱ καταθλιπτικοὶ φόροι, ἡ ἀναρχία, ἐκνευρίζουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ ἠθικόν. Ἡ τοιαύτη καταστάσις δὲν εἶνε κύριος τίς ἐκείνου, ὅπως ἐξασκήσῃ τὴν θέλησιν του. Μέτρον τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας εἶνε ἀπαραίτητον, ὅπως ἀνέλθῃ τις τὴν ἠθικὴν κλίμακα, καὶ λάβῃ ὀρμὴν τινα πρὸς μέλλον πλῆρες ἐλπίδων. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν λαῶν, βασιλεῖς, νομοθέται, κυβερνήται, πρέπει νὰ ἐπιδιώκωσι τὴν συντήρησιν καὶ διάσωσιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως. Πολιτειολόγος τις παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἠθικότης παρὰ τοῖς Κάρφοις ἐξαρτάται τοσοῦτον ἀπολύτως ἐκ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὥστε πᾶσα πολιτικὴ ἀναστάσις ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν ἀκολασίαν, ἣν ἡ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως μόνη δύναται νὰ καταπάσῃ. Ἄλλ' ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς Κάρφους, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶν ἔθνος πεπολιτισμένον ἢ ἀπολίτιστον. Ἄλλα τί ἄλλο εἶνε ἡ ἀκολασία, εἰμὴ ἡ χαλάρωσις, ἡ νέκρωσις τῆς θελήσεως; Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Τρομοκρατίας αἱ θελήσεις κατεπνίγησαν, οὐδεὶς δ' ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Ὑπὸ ὅρου

¹ Τέλος: ἴδε σελ. 294.

τοιούτους ἢ θέλησις, ὅπου σθένος καὶ ἂν ἔχῃ, ἀδυνατεῖ νὰ ἐνίσχυσῃ τὰς θελήσεις τῶν ἄλλων. Πᾶν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω συνεπάγει μυρίους κινδύνους εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ διάφορα συστήματα τῆς πίεσεως τοῦ πνεύματος, ἡ ἀπολυταρχία, ἡ δουλεία, ἡ κοινοκτημοσύνη, ἢ εἰς κοινωνικὰς τάξεις διαίρεσις, φονεύουσι τὰς ἀτομικότητας. Ἄλλα καὶ ὁ στρατωνισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὰ Λύκεια, ἡ ἀνατροφή τῶν θηλέων εἰς τὰ μοναστήρια, ἢ ἡ παρατεταμένη ἀπομόνωσις ἀπὸ τῶν ὁμοίων, τὰ μάλιστα παρακωλύει τὴν ἐλευθέραν ἀσκήσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς θελήσεως.

Τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων ἔπεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τὸ κράτος πίεσεως· τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαιτεῖ ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος, θέλησιν συνευδαίαν, καθηγητῆς, οἰκασθήποτε ἡλικίας, χαίροντας τὸ δῶρον τοῦ ἐλευθέρως ἀποφαινεσθαι περὶ τῆς συγκαταθέσεως ἢ μὴ εἰς τὰ παραδιόδομα. Ἡ ἡμετέρα διδασκαλία πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ ἐγχαράττῃ διὰ λέξεων σαφῶν καὶ ἀκριβῶν τὴν ἀξίαν ζωῆς ἐνεργεῖ, δραστηρίως καὶ ὠφελίμως εἰς τε τοὺς ἄλλους καὶ εἰς ἑαυτὸν. Οἱ παιδαγωγοὶ τῶν λαῶν ἢ τῶν παιδῶν πρέπει νὰ προσπαθῶσι νὰ πείθωσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν παιδαγωγουμένους, καὶ πρὸ πάντων τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας των, ὅτι πρέπει πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου των ὡς ἀνθρώπων νὰ συναισθάνωνται τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ θέλωσι νὰ ἐργάζωνται εἴτε κατ' οἶκον, εἴτε ἐντὸς τῆς οἰκίας. Αὐταὶ αἱ κόραι δύνανται νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβωσι τὸ πηδάλιον τῆς οἰκίας, ἢ ἐνεκὸν ὀλέθρου τῶν γονέων των, ἢ βραδυτέρον ἐξ ἀνικανότητος, ἢ ἐκ παρεκτροπῆς τῶν συζύγων των καὶ τῶν τέκνων των. Εὐτυχεῖς δὲ ἐκείναι, αἵτινες ἔχουσι διδάχθῃ εἰς τὸ πατρικὸν σχολεῖον νὰ ἀπαλλάσσωνται μόναι των ἐκ τῆς δυστυχίας. Ὡς ἐκ τούτου ἂς ἀγρυπνώμεν νὰ διδῶμεν εἰς τὰ τέκνα μας προορισμόν, καθ' ὃν βραδυτέρον νὰ ἔχωσι τὸ ἀναγκαῖον εἰσόδημά των. Ἄλλ' ὁ προορισμὸς ἐκάστης τέχνης καὶ ἐκάστης ἐπιστήμης ἀπαιτεῖ ὁσὶν τινὰ ἀνωτέραν θελήσεως· ἄλλως αἱ φύσεις αἱ μετρίως μετέχουσαι τοῦ νεύρου τούτου τοῦ βίου καθίστανται ἀνίκανοι εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσωσι καὶ ἀντιμετωπίσωσι πᾶν τὸ ἐπιπροσθῶν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ των.

Ἄς δημιουργῶμεν ἔπειτα διὰ τοὺς μαθητάς μας εὐθύναι. Διὰ τινων συστημάτων ἀνατροπῆς φονεύομεν τὰς θελήσεις. Φεβούμενοι πολλακίς μήπως πάθωσιν αἱ ἄλλοι, καθιστῶσιν αὐτοὺς περιδεεῖς· ἐθίζουσι τοὺς παιδᾶς νὰ μὴ ἀγρυπνώσιν αὐτοὶ αἱ ἴδιοι διὰ τὴν ὑγείαν των καὶ προνοοῦσι διὰ τοὺς ἐλαχίστους πειρασμοὺς χωρὶς οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον φόβον νὰ ἐμπνέωσιν εἰς αὐτοὺς

ἐὰν μάλιστα εἶνε θήλεα, διὰ τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς περασκευάζουσιν αὐτὰ νὰ γίνωσι μητέρες ἀδρανεῖς καὶ χωρὶς θέλησιν. Γονεῖς, οἵτινες ὑποθάλλουσι τὰς ἰδιοτροπίας τῶν τέκνων τῶν, ἐκτελοῦσι τὰς ἐπιθυμίας τῶν καὶ κάμνουσι τὸ θέλημά τῶν, ἀκολούθως θὰ μετανοῶσιν, ὅτι δὲν ἀφῆκαν εἰς αὐτὰ οὐδεμίαν πραγματικὴν θέλησιν. Ἀγαπῶ ὑπερβολικὰ τοὺς παιδαγωγούς ἐκείνους, οἵτινες κατ' ἀρχὴν, ὀλίγον ἴσως αὐστηράν, ἐννοοῦσι νὰ ἐργάζωνται οἱ παῖδες μόνον τῶν, νὰ αὐτενεργῶσιν. Ἀποκρούουσιν οὗτοι τὰς προγυμνάσεις τῶν μαθημάτων τῶν· δὲν τοῖς ἐπιτρέπουσι τὴν χρῆσιν τῶν μεταφράσεων, καὶ μάλιστα τῶν τοιούτων διαστιχίων, καθὼς ἔπεσον οἱ ἐχθροὶ τῆς θελήσεως, οὐδ' ἀφίνουσιν αὐτοὺς νὰ δανείζονται τετραδία παρὰ τῶν συμμαθητῶν τῶν, ἀλλ' ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῆς ἐργασίας τῶν. Αὐτὸ τοῦτο δὲ πράττουσι καθ' ὅλας τὰς σχέσεις τῆς ἀγωγῆς τῶν. «Ἴδού χρήματα, ὕπαγε νὰ λάβῃς τὸ εἰσιτήριο τοῦ σιδηροδρόμου. Ἴδού χάρτης, γράψον σύ μόνος εἰς τοὺς γονεῖς σου, εἰς τοὺς κηδεμόνας σου. Ἴδού τὸ κιβώτιόν σου, διευθέτησον αὐτὸ ὅπως δύνασαι. Εἴσελθε τὴν νύκτα εἰς τὸ δωμάτιον, ἀναψὸν φῶς καὶ ζήτησον τὰ ἀντικείμενα, ἀπερ σοὶ ἔλλειπουν. Σκέψθητι μόνον ἂν συμφέρει νὰ διαθέσῃς τὰ χρήματά σου πρὸς τοιαύτην δαπάνην, ἢ νὰ δεχθῆς μίαν πρόσκλησιν παρὰ τῶν συμμαθητῶν σου, ἢ νὰ γείνης μέλος ἑνὸς συλλόγου αὐτῶν. Σὺ δ' ἴδιος ὀφείλεις νὰ μορφώσῃς γνώμην καὶ νὰ κρίνῃς περὶ τοῦ συμφέροντός σου».

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐνεργήσωμεν εἰς φύσεις δειλὰς, ἀδεξίους, ἀσθενεῖς, ἃς ἀποπειρώμεθα ἀσκήσεων βιαίων· ἂν π. χ. φοβῆται τις νὰ λουσθῆ ἑντὸς τῆς θαλάσσης, ἃς ρίψωμεν αὐτὸν εἰς τὸ ὕδωρ διαθεβαίνοντες, ὅτι ἔχομεν πεποιθήσιν εἰς τὴν θέλησιν του· θὰ ἴδωμεν πῶς ὁ περίφοβος οὗτος θὰ μάθῃ νὰ κολυμβῆ· ἐγνώρισα μεγαλέμπορον, ὅστις θέλων νὰ ἐπιχειρῇ ναυτικὰς ἀσφαλείας, ἐξέλεξεν εἰς τὸ γραφεῖόν του δύο νεαροὺς ὑπαλλήλους πρὸς τοῦτο· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἀπεφάνοντο ὅτι δὲν ἐνόουν τὸν κλάδον τοῦτον τοῦ ἐμπορίου, ἀπεκρίθη εἰς αὐτοὺς, ὅτι θὰ μάθωσιν, ἀρκεῖ νὰ θέλωσι, καὶ πράγματι ἔμαθον. Τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀγωγῆς ἐφήρμοσεν ἐν Ἰρλανδίᾳ ὁ συναγματάρχης Κρόφτον εἰς ὑπαλλήλους τινὰς αἰχμαλώτους. Παρεσκεύασεν αὐτοὺς εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν, ἀναθέτων εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευτικὰς ἀποστολάς, καὶ οἱ δεσμῶται διὰ τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως τῆς θελήσεως, συνηθάνθησαν τὴν εὐθύνην καὶ ἐξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ καθολικὴ ψῆφος μήπως δὲν εἶναι σχολεῖον τῶν θελήσεων; αὕτη προσκαλεῖ τὰ πλήθη εἰς συναίσθησιν τῆς προσωπικῆς εὐθύνης.

Θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ παιδαγωγοί, οἱ

ἔχοντες συνειδήσιν τοῦ ἔργου τῶν, θὰ ἀναγκάζωσι τὰς θελήσεις νὰ δηλώσιν τὴν γνώμην τῶν. Μία συγκατάθεσις, μία ὑπόσχεσις, ἐν καὶ θὰ ἀποραίσωσι πολλακίς περὶ τοῦ ἠθικοῦ μέλλοντος ἑνὸς ἀτόμου. Ἐὰν ἔχη ἀνάγκην νὰ θέλῃ, ἀναγκασθὼν αὐτὸν, ἀπαξ τοῦλάχιστον, νὰ θέλῃ. Μετὰ τοῦτο θὰ κατακυλίσῃ μόνος του. Ἡ παροιμία λέγει, ὅτι ὁ σίδηρος σφυρηλατεῖται ἐνόσῳ εἶνε θερμὸς· κτύπησον λοιπὸν τὸν ἀνθρώπινον σίδηρον ἐνόσῳ εἶνε νέος, θερμὸς, σφυρηλατήσιμος. Μὴ ἀφίνης εἰς τοὺς μαθητάς σου καιρὸν δισταγμῶν καὶ μεταμελείας· ὦθει αὐτοὺς εἰς ἀπόφασιν τινα, μὴ περιμένῃς, ἵνα ἡ νύξ φέρῃ εἰς αὐτοὺς τὴν συμβουλὴν τοῦ νὰ ἀπόσχῃς, νὰ ἀναβάλλωσι, νὰ θέλωσι κατὰ τὸ ἤμισυ. *Fortuna audaces juvat* (ἡ τύχη τοὺς τολμηροὺς βοηθεῖ). Ἐνίοτε ἡ ἀτομικὴ θέλησις, οὕσα καθ' ἑαυτὴν ἀσθενής, ἐνισχύεται εὐθὺς ὡς ἀποτελέσῃ μέρος ὅλου τινός, σώματος τινός. Οὕτω π. χ. τὸ βράσον τοῦ μοναχοῦ ἢ ἡ καλύπτρα τῆς μοναχῆς, ἡ στολὴ τοῦ στρατιώτου ἢ τοῦ ναύτου, τὸ σιαδίον τοῦ σπουδαστοῦ τὰ μέγιστα ἐνισχύουσι τὴν θέλησιν, καθόσον ἡ ἀτομικὴ θέλησις δεκαπλασιάζεται ἐκ τῆς γενικῆς θελήσεως τοῦ σώματος, οὕτινος τὸ ἄτομον ἀποτελεῖ μέρος.

Ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἀνακαλύπτωμεν παρὰ τοῖς ἄλλοις ποῖα εἶνε ἡ χορδή, ἧτις πάλαι εὐκολώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν, καὶ μετὰ τόλμης ἃς ἀποτεινώμεθα εἰς τὰ εὐγενῆ ὁρμέμφυτα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπνώττουσι καὶ μόνον τὴν φωνὴν γόητός τινος περιμένουσιν, ὅπως αἴφνης ἐξεγερθῶσι. Μὴ πιστεύετε ὅτι ἡ τιμὴ ἐκλείπει καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς σκληροῖς καὶ δολίοις· νύττοντες ταύτην, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν παρ' αὐτῶν ζῆλον, δυνάμεις καὶ αὐταπάρησιν, τὴν ὁποῖαν οὐδεμία ὑπόσχεσις καὶ οὐδεμία ἀπειλὴ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ. Πῆτωρ τις Ἄγγλος ἐν τινὶ εὐγλώττῳ αὐτοῦ ἡμιλίᾳ, ἐξάκρων τὴν δυνάμιν τῆς τιμῆς, προσθέτει: «Ἐνεκα μεταξίνου τινός βράκου, ὅπερ ὀνομάζεται σημαία, καὶ ἐν ᾧ ἐνσαρκοῦται ἡ τιμὴ ἑνὸς τάγματος, οἱ στρατιῶται ὑφίστανται ἀνυπολόγιστους στερήσεις καὶ ἐκπνέουσιν ἐν φρικῶδει ὀδύνῃ. Ὁ πατριωτισμὸς, υἱὸς γνήσιος τῆς τιμῆς, ἐπίσης καυχᾶται ἐπὶ μεγαλοουρημάσει. «Ἡ Ἄγγλία ἔχει πεποιθήσιν, ὅτι ἕκαστος θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκόν του», ἔλεγεν ὁ Νέλσον ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ, καὶ οἱ λόγοι οὗτοι, ἐπαναλαμβανόμενοι διὰ τῶν σημάτων, διήγειρον πυρετωδῶς παρὰ τοῖς ναύταις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τὴν ἀπόφασιν τῆς νίκης ἢ τοῦ θανάτου. Χωρὶς δὲ νὰ εἶνε Νέλσωνες οἱ παιδαγωγοὶ κέκτηνται τὸ ἰσχυρὸν μέσον τοῦ νὰ λαλῶσιν εἰς τὴν καρδίαν τῶν παιδαγωγουμένων· τίς δὲ θὰ διετείνετό ποτε, ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακινήσῃ τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδίας αἰσθήματα; Σπανίως ὄντος τοῦ ἀνθρώπου μονήρους, ἀλλὰ τῆς

ψυχῆς του συνδεομένης μετὰ τῆς ψυχῆς τῶν γονέων του, τῆς γυναικὸς του ἢ τῶν τέκνων του, τίς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ λόγον δυνάμενον νὰ διαθερμάνῃ καὶ ζωοποιήσῃ τὴν ψυχράν καὶ νεκρωμένην θέλησιν του; Μὴ θέλετε νὰ δεικνύητε μετὰ σκληρότητος, καθὼς οἱ ἐπισκέπται τῶν νεκρῶν, τὴν παράλυσιν ἢ τὸν θάνατον καρδίας τινός ἀνθρωπίνης· ἀλλὰ ζητεῖτε ποῖα εἶνε τὰ νήματα, ἃπερ τὸ ψῦχος τῆς φιλαυτίας εἰσέτι δὲν ἐνέκρωσε, καὶ ἐπιθέσατε τὸν ἠλεκτρισμὸν τῶν λόγων καὶ τῆς θελήσεώς σας, καὶ θὰ ἴδητε μετὰ χαρᾶς τὸν νεκρὸν ἀνοίγοντα τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνίστάμενον τῆς κλίνης καὶ βάλλοντα ἐκ νέου τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ ἄροτρον. Ποῖα τῶν ὄντι ἐξοχος τέχνη ἢ τῶν παιδαγωγῶν! Ὅμιλῶ περὶ νεκρῶν, ἀλλ' εἶνε νεκροὶ κατὰ πνεῦμα· ἡ δὲ ἐνέργεια τὴν ὁποῖαν συνιστῶμεν ἐξασκεῖται ὑπὸ ζῶντος εἰς ζῶντα, ὁσάκις δὲ ἀποθαυμάζω τὰ θαύματα ταῦτα τῆς ἀναστάσεως καὶ ζωῆς τῶν νεκρῶν θελήσεων, ἀναμιμνήσκομαι τῆς ἀναφωνήσεως τῶν ὄχλων τῆς Γαλιλαίας: «Τίς ἔδωκε τοιαύτην δυνάμιν τοῖς ἀνθρώποις;»

Ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, ἧτις διδάσκει ἡμᾶς νὰ θέτωμεν τὰς θελήσεις τῶν ἄλλων εἰς δόνησιν τῆ συνδρομῆς τῆς συνειδήσεως, ἡ καρδία εἶνε ὁ γλυκύς, ὁ συγκινῶν φθόγγος· ἡ συνειδήσις εἶνε ὁ βαρὺς, ὁ βαθὺς φθόγγος, οἱ δὲ διαχειριζόμενοι τὴν τέχνην παίζουσιν ἀμοιβαίως τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον. Δὲν θὰ δυναθῆς νὰ ἐγγίσης τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος, ἢ τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ τοσοῦτον βαθέως ἐγκεχυραγμένου ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ, χωρὶς νὰ καλέσῃς αὐτὸ νὰ ἐκλέξῃ, νὰ ἀποφασίσῃ, νὰ ἐνεργήσῃ, νὰ προσεγγίσῃ ἢ νὰ ἀπομακρυνθῇ, νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν του ἢ νὰ παλινδρομήσῃ. Δὲν δύνασαι νὰ ἀπογυμνώσῃς τὰς πληγὰς τοῦ παρελθόντος, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃς τὰς φωνὰς τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως καὶ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας. Δὲν δύνασαι νὰ συλλάβῃς τὴν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος χωρὶς νὰ περισυνάξῃς ὅλον σεαυτὸν καὶ νὰ ἐρωτήσῃς ἐπανειλημμένως τί θέλει, καὶ τί πρέπει νὰ θέλῃ.

Ἀλλὰ τί ἠθέλωμεν ἀντιτάξῃ, ἐὰν εὕρισκόμεθα ἀπέναντι ἐναντίου, ὅστις θὰ ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς: «Μοὶ ἡμιλεῖτε περὶ τιμῆς, πατριωτισμοῦ, καρδίας, συνειδήσεως, ἀτομικοῦ συμφέροντος. Ἄλλ' ἐὰν αἱ λέξεις αὗται εἶνε μόνον λέξεις; Ἐὰν κρίνω τελεσιδικῶς περὶ τοῦ ἀληθοῦς μου συμφέροντος, καὶ ἐὰν μοὶ ἀρέσκῃ νὰ μὴ θέλω, νὰ μὴ ἀγαπῶ, νὰ μὴ ὑπακούω εἰς τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, ἢ εἰς τὴν συνήθειαν· ἐὰν μοὶ ἀρέσκῃ νὰ μὴ ζῶ;» Τοιαύτη εἶνε ἡ γλῶσσα καὶ τοιαῦτα συμπεράσματα ἐξάγει ἡ λογικὴ τῆς ἀρνήσεως, τῆς ἀπαισιοδοξίας καὶ τοῦ μηδενισμοῦ. Ὅπως σώσωσι τὰς θελήσεις ἐκ τῆς αυτοκτονίας ταύτης οἱ παιδαγωγοὶ δὲν ἔχουσιν ἄλλο μέσον, ἢ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν με-

τάδοσιν τῆς πίστεως. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παριστῶσι τὴν πίστιν ὡς ἀπλοῦν προληπτικὸν καταφύγιον. Αὕτη εἶνε ὁ ὑπέρτατος ἐμπνευστὴς τῆς θελήσεως, ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος παράγων τῆς τελεσφόρου ἐνεργείας ἡμῶν ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Ἴνα ὠθήσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας νὰ θέλωσι νὰ πράττωσιν ὅ,τι δὲν ἐπραττον, ἢ δὲν ἠθέλον νὰ πράττωσι, θὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν ἠθολογίαν τινα πίστεως· νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ ζωὴ, καὶ οὐχὶ ἡ κατάπαυσις τῆς ζωῆς εἶνε τὸ μυστήριον τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως· νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη συνίσταται εἰς προσωπικὴν τινα καὶ ἐν συνειδήσει ἐνεργεῖαν ἐκάστου ἀτόμου, ὅπερ ζῆ καὶ ὑπάρχει οὐχὶ δαπάναις μόνον τοῦ ὅλου ἀνευ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀτομικῆς συμβολῆς· νὰ πιστεύσωσι τέλος ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐφημέρου ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὑπάρξεως δὲν εἶνε ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ παντός δεσμοῦ ἐξαρτήσεως, κεκοσμημένης τῷ ὀνόματι τῆς εὐδαιμονίας, οὐδ' ἡ ἀπορρόφησις ἡμῶν αὐτῶν ὑφ' ἡμῶν τῶν ἰδίων, ἀλλ' ἡ ἐλευθέρωσις συμμετοχῆ εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐλευθέρων θελήσεων τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐπιδιώξις κοινῆς τινος ἠθικοῦ ἰδεώδους ἐν ᾧ ἐγκείται ἡ ἀληθὴς ἡμῶν εὐδαιμονία.

Τὸ ἐξοχὸν ἔργον τῶν παιδαγωγῶν τῶν θελήσεων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπαιτεῖ νὰ προβάλωσιν εἰς τοὺς μαθητάς τῶν εἰκόνας παραστατικὰς τῶν αἰώνων ἀληθειῶν, αἵτινες ἱκανοποιοῦσι τὸν νοῦν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν συνειδήσιν καὶ εἶνε ἐλαττήρια ἰσχυρὰ τῆς θελήσεως. Ἡ ἀγία Γραφή μᾶς παρέχει λαμπρὰς τοιαύτας εἰκόνας, ἐπιτηδεῖους εἰς τὸ νὰ ἐνισχύσωσι τὴν θέλησιν καὶ νὰ διαθερμάνωσι τὴν πίστιν, τὴν γενέτειραν πάσης ὑγιᾶς ἐνεργείας. Ἡ εἰκὼν πρὸ πάντων Ἐκεῖνου, τοῦ ὁποῖου ὁ βίος ὑπῆρξεν ἡ πραγματικὴ παντὸς ἰδεώδους, ἔχει τὴν ἀπειρον δυνάμιν νὰ ἐπιδράσῃ σωτηρίως ἐπὶ τὰς θελήσεις. Ἄς προσέχωσιν ὅμως οἱ ὑποδεικνύοντες τὴν θεῖαν ταύτην εἰκόνα ἵνα αὐτοὶ πρῶτοι κατέχωσιν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν. Δὲν θὰ δυναθῶσι νὰ ἐγχαράξωσιν εἰς τοὺς ἄλλους πᾶν ὅ,τι ἐμπνέεται ἐκ τῆς πίστεως, ἐὰν μὴ αὐτοὶ πρῶτοι βαδίζωσι διὰ τῆς πίστεως· τὸ ἐλαττήριον τοῦτο τῆς πίστεως ἔχει ἀνωτέραν δυνάμιν τοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ σοφίας. Ἡ πίστις δὲν σταματᾷ, ἵνα ἀναμετρήσῃ τὰς ρωγμὰς, αἵτινες χαίνουσι πρὸ τῶν ποδῶν ὁδοιπόρου διεσπάζοντος νὰ προχωρήσῃ· ἡ πίστις αἶρει ἀφ' ἡμῶν πάντα δισταγμὸν καὶ ὠθεῖ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς καὶ ταῖς ἀμφιβολίαις, εἰς ἃς θὰ προσέκοπτε τὸ θάρρος τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ ἐκτυλισσόμενον δράμα τοῦ βίου· ἡ πίστις πληροῖ διπλασίας ἐμπνεύσεως τοὺς θέλοντας νὰ ἐμφυσήσωσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἐμφυχοῦσαν αὐτοὺς δυνάμιν τῆς θελήσεως. Ἡ πίστις τέλος, περιορίζουσα τὸν κύκλον δικαιοῦς

αστάτου και πλάνητος, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν θέλησιν νὰ βυμουλικῆται, σήμερον ἀπορασίζουσα καὶ αὖριον ἀνακαλοῦσα τὸ ἀπορασίθην, καὶ ὑποχρεοῖ αὐτὴν νὰ βαδίση εὐθὺ πρὸς τὰ πρόσω. Ὁ Βολταῖρος λέγει ὅτι τὸ μέγα σφάλμα ὄλων σχεδὸν τῶν κυβερνώντων εἶνε ὅτι ἔχουσιν ἡμιθελήσεις καὶ ἡμίμετρα. Ὁρθῶς δ' ἀποφαίνεται ἡ Γραφή λέγουσα: « Ἡ νίκη ἢ νικήσασα τὸν κόσμον εἶνε ἢ πίστις ».

Ἐν Σόφρ.

Δ. ΜΑΡΙΝΟΣ

Η ΜΑΓΙΩΜΕΝΗ ΠΕΤΡΑ

Τὸν καλομοίρανε μιὰ καλὴ μοῖρα, τὸν δοξασιμένο βασιλέα, καὶ τοῦ ἐχάρισε μιὰ βασιλίσσα πεντάμορφη, ποῦ τὸν ἀγαποῦσε σὰν μάννα, τὸν ἐλάτρευε σὰν ἀδελφὴ, κ' ἐδίωχνε κάθε σύννεφο ἀπ' τὸ μέτωπό του σὰν γυναικίκα.

Μὰ μιὰ μοῖρα κκκιά, στρίγλα, ἐζούλεψε τὴν εὐτυχία του καὶ τοῦ ἐχάρισε κ' ἐκείνη ἓνα φυλαχτό, μιὰ μαγιωμένη πέτρα, ποῦ ἐδίωχνε τὴ συμφορὰ.

Ἡ πέτρα, χαλίκι τοῦ περιγιαλιοῦ, φυλάχθηκε σὲ χρυσὴ θήκη μὲ ἀγάπη καὶ εὐλάβεια.

Ἡ βασιλίσσα τοῦ ἔφερε στὸν κόσμον βασιλόπουλα πεντάμορφα, καὶ τὴ ζωὴ της μοίρασε σ' ἐκείνον καὶ στὰ παιδιὰ της.

Ἡ ἀγάπη της ἀσβυστή καὶ παντοδύναμη, ἢ ἀγάπη της μάντευε τὸ θέλημά μου, ἀλήθευε τὰ ὄνειρά του καὶ ἀπ' τὸ δρόμο τῆς ζωῆς τάγκάθηα ἐξερρίζωνε.

Καὶ ὅταν ὁ δοξασιμένος βασιλέας βασιλικὰ διεσκέδαζε, καὶ στὴ μέθη του τὴ λησμονοῦσε, ἢ βασιλίσσα πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη περίμενε νὰ φύγουν οἱ καπνοὶ, καὶ ὅταν τῆς ἐπανήρχετο, δὲν τοῦ ἔδειχνε πρόσωπο σκυθρωπὸ, μόνον τοῦ χαμογελοῦσε γλυκὰ, μὲ ἀγάπη ἀτελείωτη.

Καὶ ὅταν τὸν ἐτάραζε βασιλικὸς θυμὸς καὶ ἔτρεμαν ἀθῶοι καὶ ἐνοχοὶ καὶ δένδρα καὶ βουνά, ἢ βασιλίσσα ταπεινὴ, ἔσκυψε τὸ τίμιο κεφάλι της μὲ ὑπομονὴ καὶ ταπεινίωσι.

Καὶ ὅταν ἤθελε νὰ λάμψη καὶ νὰ τυφλώσῃ τὰ πλήθη—ποῦ μόνον ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ κυβερνήσῃ—ἢ βασιλίσσα στὸ πλάγι του πεντάμορφη, γλυκομίλητη, ἐθάμπωνε μὲ τὸ ἄσπρο της μεταξύ καὶ μὲ τὴν ὀλόασπρη ἀρετὴ της.

Τὴν ἤξευραν οἱ φτωχοὶ τῆ βασιλίσσα, γιατί βασιλικὰ τοὺς ἐσοῦσε, τὴν ἤξευραν καὶ οἱ ἰσχυροὶ, γιατί ποτὲ της δὲν ἀνακατῶθηκε στὴν πολιτικὴ καὶ ποτὲ δὲν τοὺς ἐταπεινώσε.

Μὰ εἶχε μιὰ πληγὴ ἢ βασιλίσσα· ἐζούλεψε τὴν πέτρα, ποῦ πρῶτὴ βράδυ τὴν προσκυνοῦσε ὁ

βασιλέας κ' ἔλεγε: πῶς σ' ἐκείνην χρεωστῆ τὴν εὐτυχία του.

Ἀρρώστησε τὸ βασιλόπουλο· ἔτρεξαν οἱ μάγοι καὶ οἱ γιατροὶ καὶ νὰ τὸ σώσουν δὲν μποροῦσαν. Καὶ ἓνας γέρος γιατρός καὶ μάγος, εἶπε, πῶς μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ κκλά, ἂν βρεθῇ κἀνένας νὰ τοῦ δώσῃ ἓνα ποτῆρι αἷμα· μὰ εἶπε ἀκόμα: πῶς τὸ βασιλόπουλο θὰ ἔπαιρνε τὰ φυσικὰ ὄλα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ θὰ εἶδε τὸ αἷμα.

Ὁ δοξασιμένος βασιλέας, γενναῖος σὰν βασιλέας, καθόλου δὲν ἐδίστασε καὶ ἀποφάσισε νὰ σφάζῃ τὸν ἀγαπημένο του ἀξιωματικό, γιὰ νὰ ποτίσῃ μὲ τῆς καρδιάς του τὸ αἷμα τὸ διάδοχό του, τοῦ λαοῦ του τὴν ἐλπίδα.

Μὰ ἢ βασιλίσσα, ἄνοιξε μιὰ φλέβα της καὶ ἔδωκε ἓνα ποτῆρι αἷμα στὸ μάγο.

Ἀδύνατη, λυωμένη, μὲ τὸ χάρο πάλαιψε καὶ ἔσωσε τὸ βασιλόπουλο.

Κ' ὁ βασιλέας ἔτρεξε καὶ μὲ ταπεινίωσι προσκύνησε τὴν πέτρα του, τὸ φυλαχτό του τὸ τίμιο.

Καὶ ἢ βασιλίσσα πολὺ ἐπόνεσε. Σὰν κἀτι ζωντανό, τὴν ἐμίσησε τὴν πέτρα, ποῦ ἀναίσθητη δέχονταν ὅσα δὲν ἄξιζε καὶ θέριζε ὅπου δὲν ἔσπειρε. Μὰ ἐκείνη ἦταν πέτρα, καὶ ὅπως ἢ λατρεία δὲν τὴν ἀλλάξε, ἔτσι καὶ τὸ μῖσος τὴν ἄφινε κρύα.

Μιὰ νύχτα, ἄγρια ἐμοῦγκριζε ἢ ἐπανάσταση· δυὸ τρεῖς ἤξευραν τὴν νύχτα, ἄλλοι ἄγριοι ἀνήμεροι ἀκολουθοῦσαν χωρὶς νὰ ξεύρουν, καὶ ἄλλοι μὲ τὴ φαντασία τους ἐπλασαν αἷτια φοβερά, καὶ ἤθελαν αἷμα, σὰν θηρία.

Ὁ βασιλέας ὁ δοξασιμένος κρύφθηκε στὸ δωμάτιο τῆς βασιλίσσας. Ἡ βασιλίσσα δακρυσιμένη τὸν ἐγδουσε ἀπ' τὰ βασιλικὰ φορέματα, τοῦ φόρεσε τὸ ἄσπρο μεταξίνιο φόρεμά της καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά.

Τᾶγρια πλήθη, ἄνοιξαν τόπο νὰ περάσῃ ἢ πολυαγαπημένη βασιλίσσα.

Ἐκείνη φόρεσε τὸ δικό του φόρεμα καὶ εἶδε τὴν ὁρμὴ τοῦ πλήθους καὶ δοκίμασε τὴν ὀργή του.

Μὰ ὅταν τὴν γνώρισαν οἱ φονιάδες, δάκρυσαν, κ' ἐκείνη ἤσυχη (ποῦ ἐσώθηκε ὁ βασιλέας), τοὺς χαμογέλασε γλυκὰ.

Ἡ τρικυμία πέρασε. Καὶ ὁ βασιλέας, ἀφοῦ μὲ τὸ ἀτρόμητό του χέρι ἔσβυσε τὴν ἐπανάστασι, ἄνοιξε τὴ θήκη κ' ἐπροσκύνησε τὴν πέτρα τῆ θαυματουργή, ποῦ τὸν ἔσωσε μὲ τὰ μάγια της τὰ παντοδύναμα.

Ἡ βασιλίσσα ἀδύνατη ἀκόμα, τὸν εἶδε κ' ἐπικράθησε.

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ της ἐνοιωσε κἀτι νὰ βράζῃ μέσα της, σὰν ὀργή, σὰν ἀγανάκτησι.

Μὲ μάτια θελά, σὰν μεθυσμένη, ἔτρεξε, ἀρ-

παξε τὴν πέτρα καὶ τὴν ἔρριψε στὴ θάλασσα.

Κ' ὁ βασιλέας θύμωσε βασιλικὰ, ὅπως ἐθύμωνε, ὅταν οἱ ἄλλοι ἐκαμναν ἀδικίας, τῆς εἶπε λόγια πικρὰ φαρμακευμένα.

Ἡ βασιλίσσα μετάνιωσε, ἔκαμε τὸ σταυρό της καὶ ἔπεσε στὴ θάλασσα ἢ τὴν πέτρα νὰ εὕρῃ ἢ τὸ χάρο.

Μὰ ἢ πέτρα ἀνακατεῦθηκε μὲ τᾶλλα χαλίκια τὰ δέλφια της.

Ὁ βασιλέας ὁ δοξασιμένος ἀκολουθοῦσε τὴ σκηνὴ μὲ περιέργεια βασιλική, καὶ ἐνοιωθε καὶ κἀποια κούρασι νὰ βλέπῃ τὴ βασιλίσσα νὰ σκαλίξῃ στὰ χαλίκια καὶ νὰ παλεύῃ μὲ τὰ κύματα καὶ ὅταν τὴν εἶδε ἀκίνητη, νεκρή, νὰ τὴν ἔδερν ἓνα πελώριο κύμα σὰν ἀπρὸ στὴν κορφή του, ἄνοιξε τὰ ἀφρισμένα χεῖλη του καὶ ζεστόμισε κατὰρα φοβερὴ γιὰ τὴ νεκρή, ποῦ τοῦ ἐκλεψε τὴν εὐτυχία του.

Ὁ λαὸς σκαλίζει πάντα τὸ μαγιωμένο περιγιαλί, ἴσως καὶ τύχη κανεὶς τυχερὸς καὶ εὕρῃ τὴν πέτρα τὴν παντοδύναμη.

Κ' ἢ μοῖρα ἢ κκκιά, ποῦ σαράντα χρόνια εἶχε νὰ γελάσῃ, τῶρα γελᾷ καὶ ξεκαρδίζεται.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΟΥΣΣΩ¹

[Τὸ Ἄνδρ' εὖν Ὀλιγαμέρ].

Χάριν τῶν συνήθων ἀσκήσεων τῆς μνήμης ὁ Ρουσσώ ἀποδίδει σημασίαν ἐξέχουσαν εἰς τὴν γύμνασι τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς χειρὸς. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται τὸ ὅτι καταλέγεται καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν σχολείων. « Αἱ πρῶται δυνάμεις αἱ παρ' ἡμῶν » σχηματίζονται καὶ τελειοποιούμεναι, λέγει, « εἶνε αἱ τῶν αἰσθήσεων. Ταύτας πρῶτας λοιπὸν » πρέπει νὰ καλλιεργῶμεν ἢ αἱ μᾶλλον παρ' ἡμῶν » ναι ἄς λησμονῶμεν ἢ αἱ μᾶλλον παρ' ἡμῶν » παραμελοῦμεναι. Τὸ ἐξασκεῖν δὲ τὰς αἰσθήσεις » δὲν συνίσταται εἰς μόνον τὸ ποιῆσθαι χρῆσιν » αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ διδάσκειν αὐτάς νὰ κρίνωσιν » ἀπ' ἑαυτῶν, ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ διδάσκειν αὐ- » τὰς νὰ αἰσθάνωνται. Ὡστε μὴ ἐξασκεῖτε μὴ » νας τὰς σωματικὰς δυνάμεις· ἐξασκεῖτε πάσας » τὰς αἰσθήσεις τὰς διευθυνούσας αὐτάς· ἀρῶσθε » ἐξ αὐτῶν πᾶν τὸ δυνατόν ὄφελος, διὰ νὰ ἐξα- » κριβῶντε τὴν ἐντύπωσιν τῆς μιᾶς διὰ τῆς ἄλλης. » Μετρεῖτε, ἀριθμεῖτε, ζυγίζετε, παραβάλλετε ». Εἰς τοῦτο ἔδει νὰ χρησιμεύῃ τὸ ἐν τοῖς σχολείοις μάθημα τῆς πραγματογνωσίας· ἀλλ' ὅταν ἀναγινώσκωμεν τὰς λεπτομερείας εἰς ἃς κατέρχεται

¹ Ἴδε σελ. 291.

ὁ Ρουσσώ καὶ τὰ παραδείγματα ἄτινα παρέχει διὰ νὰ δείξῃ πῶς πρέπει ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων νὰ ἐκγυμνάζεται, καταλήγομεν μετὰ λύπης εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς οὐδὲν σχολεῖον ἀδυνατεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τοιοῦτον ἔργον. Ἀνεπληρώθη ἀληθῶς ἢ ἔλλειψις διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς χειροποιήτου ἐργασίας, ἣτις εἶνε ἀδιαφιλονικήτως ἀπόρροια τῶν ἰδεῶν τοῦ Ρουσσώ καὶ ἣτις εἶσται ἡμέραν τινα εἰς τῶν κυριωτέρων κλάδων τῆς διδασκαλίας. Τὸ παιδίον δὲν εἶνε ὡς καθαρῶς παθητικὸν καὶ ἀποδεκτικόν. Ἀγαπᾷ νὰ βλέπῃ ἐξερχόμενον τῶν χειρῶν του ἀντικείμενον τι παραχθέν ὑπὸ τῆς φιλεργίας του. Εἶνε φυσικὸν εἰς τὴν ἡλικίαν του νὰ θέλῃ νὰ δημιουργῇ, ν' ἀπομιμῆται, νὰ παρέχῃ δείγματα τῆς δυνάμεώς του. Ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται διατὶ τόσον εὐχαριστεῖται γράφον λαμπρὰν καλλιγραφικὴν σελίδα, ἢ χαράσσον γεωγραφικὸν χάρτην ἢ χρωματίζον τὰς ἐντύπους εἰκόνας. Τὴν ὁρμῆφυτον αὐτὴν κλίσιν ὁ Ρουσσώ ἠθέλησε νὰ ἱκανοποιήσῃ, ἀναθέτων εἰς τὸν Αἰμίλιον νὰ καλλιεργῇ κηπάριον τι, νὰ ἱχνογραφή ἐξ ἰδίως ὄψεως τὰ ἀντικείμενα, νὰ χαράτῃ γεωμετρικὰ σχήματα κλπ. Εἰς τοῦτο ἐπίσης ἀπέβλεψε καὶ ὁ Φραιβελ εἰσαγαγὼν εἰς τὰ παιδικὰ αὐτοῦ φροντιστήρια τὴν ἀνθοκομίαν, τὴν κατασκευὴν σχεδίων διὰ χαρτονίων διαφόρου σχήματος καὶ χρώματος, τὴν πτύξιν χαρτίων, τὸν συνδυασμὸν γεωμετρικῶν σχημάτων κλπ. Ὅταν ἀφίνονται μόνον τὰ παιδιὰ,—ἀρκεῖ νὰ χορηγηθῇ αὐτοῖς τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν, ἢτοι χῶμα καὶ ξύλα καὶ λίθοι καὶ ἄμμος,—ἀσμενίζονται νὰ κτιζῶσιν οἰκίσκους ἢ νὰ κατασκευάζωσι κλίβανον ἢ ὀχύρωμά τι. Ὁ Αἰμίλιος ἐξασκεῖται ἐνωρὶς περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἐργαλείων. « Ἐν ἡλικίᾳ δώδεκα ἐτῶν εἶνε ἤδη » περὶ τὰ πάντα ἱκανός· γνωρίζει νὰ μεταχειρί- » ζεται τὸν λίθον καὶ τὴν ἄξινην καὶ νὰ ἐργά- » ζεται διὰ τοῦ τόρνου, τῆς σφύρας, τῆς ροκά- » νης καὶ τῆς ρίνης· τὰ ἐργαλεῖα πάντων τῶν » ἐπαγγελλμάτων εἶνε οἰκίκα εἰς αὐτόν ». Πλὴν τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· πρέπει νὰ μάθῃ κατὰ βάθος τὴν τέχνην, διὰ νὰ ἐχῃ ἐξησφαλισμένην τὴν ἀνεξαρτησίαν του ἐν περιπτώσει δυστυχίας, ἢ δὲ τοιαύτη πρόνοια εἶνε ἀναγκασιότατη ἰδίως εἰς χρόνους καθ' οὓς τὸ κοινωνικὸν καθεστὸς κλονισθὲν κατέστη ἤδη ἐτοιμώροπον. « Προσεγγίζο- » μεν, γράφει ὁ Ρουσσώ, εἰς τὴν περίσσειαν τῆς » κρίσεως καὶ τὸν αἰῶνα τῶν ἐπανάστασεων ». Ἄλλως τε ἢ ἐργασία εἶνε χρέος ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ζῶντα ἐν τῇ κοινωνίᾳ· ἀφοῦ εὐεργετεῖται, ὀφείλει καὶ αὐτός ν' ἀνταποδώσῃ τὸ εὐεργέτημα. Ὡστε ἢ ἐκμάθησις τῆς ἐργασίας δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἀναγκαῖα εἰς τὸ παιδίον ἢ ἢ ἐκμάθησις τῆς ἀναγνώσεως ἢ τῆς γραφῆς. Καὶ οὗτος βεβαίως εἶνε λόγος ἰσχυρότατος τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας εἰς τὰ scho-

λεϊα, χωρίς να λάβωμεν υπ' όψιν και την χρησιμότητα αυτής ως μέσου προς ανάπτυξιν της επιτηδειότητος των χειρών και προς άσκησιν του πνεύματος. 'Αλλ' όμως και περί τούτου έτι ή άριστη ιδέα διατρέχει τον κίνδυνον να υπολειφθῆ έν τῇ εφαρμογῇ από τῆς άρχικῆς αὐτῆς συλλήψεως. Διότι τί δύναται να εἶνε ή έν τῷ σχολείῳ εκτελουμένη χειρωνακτική εργασία εἰμῆ βραχύ και άνεπαρκές μάθημα προστιθέμενον εἰς τὰ τόσα άλλα; «Θά μισθώνωμεν τάχα, έλεγεν ὁ Ρουσσώ, τόν διδάσκαλον τῆς ροκάνης ἐπί μίαν ὥραν καθ' ἑκάστην, ὅπως και τόν χοροδιδάσκαλον; *Οχι δέν θά εἰμεθα μαθητεύουμενοι, ἀλλά μαθηταί». Συμπεραίνει δέ ὅτι ὁ μαθητής και ὁ παιδαγωγός αὐτοῦ ὀφείλουσι να ὑπηρετήσωσι ὑπό τόν μήστορα τεχνίτην και να εργάζωνται ἀπαξ τοῦλάχιστον ἤ δις τῆς ἑβδομάδος ἐφ' ὀλόκληρον ἡμέραν εἰς τὸ εργαστήριον αὐτοῦ. 'Αλλά τὸ λαϊκόν σχολεῖον δέν προτίθεται βεβαίως σοβαρῶς να διδάξῃ οἰκονομική τέχνην και ἔτι ὀλιγώτερον πολλὰς ἡμῶς τέχνας. Μόνα τὰ τεχνικά και εἰδικά σχολεῖα δύναται να παραγάγῃσι λεπτοουργούς, τέκτονας, σιδηρουργούς, ὥρολοιοποιούς, γεωπόνους. Διατί ἄρα γε αἱ μηχανικά και τέχνη να μῆ ἔχῃσι και αὐταί τὰ ἰδρύματα των διὰ τόν αὐτόν λόγον, δι' ὃν τὰ εἰλυθέρια ἐπαγγέλματα και αἱ καλά τέχνη ἔχουσι τὰς ἐαυτῶν ἀκαδημίας και τὰ ὀφεία και τὰ παραπλήσια φροντιστήρια; Δίκαιον εἶνε δέ να μνησθῶμεν ἐνταῦθα τῶν ἰδρυμάτων τοῦ Χόρβυλ, δι' ὧν τὸ πρῶτον ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερον συνεδυσάθησαν τὰ ἔργα τοῦ σχολεῖου και τοῦ τεχνικοῦ εργαστηρίου.

Τέλος περί τὸ δωδέκατον ἢ δέκατον τρίτον ἔτος ὁ Αἰμίλιος ἐπιλαμβάνεται τῶν καθ' αὐτὸ σπουδῶν. 'Απὸ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων μεταβαίνει εἰς τὰ νοερά ἀντικείμενα. «Πρὸς τούτο οὐδενὸς ἄλλου βιβλίου ὑπάρχει ἀνάγκη ἢ τοῦ τοῦ κόσμου, οὐδεμιᾶς ἄλλης διδασκαλίας ἢ τῆς ἐκ τῶν γεγονότων. . . Καταστήσατε τὸν μαθητὴν σας προσεκτικὸν εἰς τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως. . . ἀλλὰ μῆ σπευδέτε ποτε να ἱκανοποιῆτε τὴν περιέργειάν του. . . Θέσατε πρὸ αὐτοῦ πρόχειρα τὰ ζητήματα και ἀφήσατέ τον να τὰ λύσῃ. . . Ἄς μῆ μάθῃ τὴν γνώσιν ἄς τὴν ἐφευρίσκῃ.» Αὕτη εἶνε ἀκριβῶς ἡ μέθοδος ἢ θερμῶς συνιστωμένη σήμερον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν· πλὴν εὐκολώτερον ἐξηγεῖται κατὰ θεωρίαν ἢ ὅσον τηρεῖται κατὰ τὴν πρᾶξιν· διότι ἡ μέθοδος αὕτη ἀπαιτεῖ χρόνον πολὺν, ἐνῶ τὸ πρόγραμμα οὐστυχῶς ἐπιβάλλει να ἐφαρμόζεται ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, τουτέστιν ἐντὸς ἐννέα μηνῶν τὸ πολὺ. Ἄλλως τε ὅλα τὰ πνεύματα δέν εἶνε πεπρωκισμένα ἐξ ἴσου διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τῆς δραστηριότητος και τῆς ὀξυδερκειᾶς, ἢ δέ πορεία τῆς διδασκαλίας πρέπει να

κανονίζεται συμφῶνως πρὸς τὸν μέσον ὅρον τῆς νοημοσύνης. Τέλος τὸ σχολεῖον εἶνε περιβάλλον τεχνητόν, ὑποκείμενον εἰς ὄρους ἰδιαιτέρους. Διὰ τούτο βλέπομεν πῶς συμβαίνουσιν αὐτοῖσι τὰ πράγματα. Ἄντι τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ὅστις δέν δύναται να περιληφθῆ ἐντὸς τῶν τεισάρων τοίχων τοῦ σχολεῖου, καταφεύγουσιν εἰς ἐγχειρίδια, ἐναντίον δέ τῆς συνιστωμένης μεθόδου, ὁ διδάσκαλος ἀναγινώσκει ἢ διατάσσει να ἀναγινώσκῃσι σελίδας τινὰς τῆς φυσικῆς, ἢ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἢ τῆς κοσμογραφίας, ἄνευ ἄλλης τινὸς αὐτογνωσίας ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ κειμένῳ εἰκόνων· ἐνίοτε δέ παρενεῖρει και τινὰς ἐξηγήσεις ἐξ ἰδίων, μετὰ ἢ ἄνευ πειραμάτων πρὸς ὑποστήριξιν των. Πᾶσα εργασία παρατηρήσεως, ἐπινοήσεως και ἀνακαλύψεως ἀποκλείεται ἐκ τῶν μαθητῶν. Ὑποχρεοῦνται μόνον να μαθαίνωσιν ἐκ στήθους τὸ κείμενον τοῦ βιβλίου των, πληρῆς ἐπιστημονικῶν ὄρων. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπανερχόμεθα ἐκ νέου εἰς τὴν σπουδὴν τῶν λέξεων και εἰς τὴν ἀπλὴν ἐγγύμνασιν τῆς μνήμης.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμηαι κατὰ τοὺς σημερινούς χρόνους ἐξετόπισαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰς φιλολογικὰς γνώσεις και περιώρισεν τὰς ἀρχαίας γλώσσας εἰς τὸ προσήκον αὐτῶν ὅριον. Πάντα ταῦτα τάσσονται ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, αὐτὴν δέ τὴν τάξιν ἐτήρησε και ὁ Ρουσσώ. Τὸ τοιοῦτον ἐπεβάλλετο αὐτῶς ἐκ τοῦ συστήματος αὐτοῦ τοῦ ἐχθρικοῦ πρὸς τὰ βιβλία και τὴν προφορικὴν παράδοσιν· διότι ἄλλως τε σφόδρα ἐξέτιμα τὰ συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος και ἐθεώρει αὐτὰ προσφορώτερα τῶν σημερινῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν παιδῶν. Ἄλλὰ δέν πρόκειται να ἀναλάβωμεν ἐνταῦθα τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς ἐκπαίδευσως. Ἡδὴ αὕτη ἔχει δοκιμασθῆ· ἄς ἀφήσωμεν εἰς τὴν νέαν μέθοδον ἐπίσης τὸν καιρὸν τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς δοκιμασίαν και πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν καρπῶν αὐτῆς. Ἐν τούτῳ ὁ Ρουσσώ ἐθέσπισε τὰ τῆς πορείας, ἣν ἄνευ ἢ ἀκολουθῆ ἢ διδασκαλία, ἰδιαιτέρως δέ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας. Ἐθεώρει μωρὰν τὴν προσπάθειαν τοῦ διδάσκειν τὸ μάθημα τούτο εἰς τὰ παιδία διὰ σφαιρῶν και χαρτῶν. Ἐτι μᾶλλον δέ θά ἐμέμπετο τὸν διδάσκαλον, ὅστις ἤθελε προσηλώσῃ τὸν μαθητὴν του ἐπὶ τοῦ τυχόντος γεωγραφικοῦ ἐγχειριδίου, οἷον τοῦ τοῦ ἀββᾶ Γωτιέ, και ἤθελεν ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτόν να ἐμάθη τὸς γεωγραφικούς ὄρους, εἶτα τὰ ὀνόματα τῶν ἐφ' ἀπάσης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς διεσπαρμένων ἡπείρων, θαλασσῶν, ἀκρωτηρίων, ποταμῶν, λιμνῶν, χωρὶς καν να τοῦ δεῖξῃ τὴν παραστάσιν τῶν ἀντικειμένων τούτων. Σήμερον τοῦλάχιστον ἡ διδασκαλία προσήγγισεν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Ρουσσώ. Ἐν ἀρχῇ καθιστάται γνωστὴ εἰς τὸ παιδίον ἡ χώρα ἐνθα ζῆ διδάσκειται να χαραττη

τὸ σχέδιον τοῦ σχολεῖου ἢ τῆς γενεθλίου κώμης· ὑποχρεοῦται να μετρή τὰς ἀποστάσεις και να καταστρώσῃ ἐπὶ φύλλου χαρτοῦ τὰ πλησιόχωρα μέρη μετὰ τῆς εἰδικῆς θέσεως ἑκάστου. Ὁ Ρουσσώ ἤθελε να δεικνύσῃ εἰς τὸ παιδίον αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀντικείμενον, διὰ να γινώσκῃ καν περί τίνος πρόκειται. «Τὰ δύο πρῶτα γεωγραφικά σημεῖα διὰ τὸν Αἰμίλιον ἔσονταί ἡ πόλις ἐνθα κατοικεῖ και ὁ ἐξοχικός οἶκος τοῦ πατρὸς του· ἀκολουθῶς τὰ διάμεσα μέρη· ἔπειτα οἱ γείτονες ποταμοί, τέλος ἡ θεὰ τοῦ ἡλίου και ὁ τροπὸς τοῦ προσανατολιζέσθαι. . . Ἄς κατασκευάσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν χάρτην πάντων τούτων, χάρτην ἀπλούστατον, ἐν ἀρχῇ συγκείμενον ἐκ τῶν δύο πρῶτων ἀντικειμένων, εἰς ὃν θά προστεθῶσι βαθμηδὸν και τὰ ἄλλα, καθ' ὅσον ἐκμανθάνει ἢ κατορθοῖ να ὑπολογίξῃ τὴν θέσιν των και τὴν ἀπόστασιν των. . . Ἄδιᾶφορον ἐὰν ἔχῃ κατὰ νοῦν χάρτας· ἀρκεῖ να ἐννοῆ τί αὐτοῖς παριστῶσι και ἔχῃ σαφῆ ἰδέαν περί τῆς ἀπαιτούμενης διὰ τὴν χάραξιν αὐτῶν τέχνης».

Σχετικὰ πρὸς τὴν τοιαύτην σπουδὴν εἶνε και αἱ γνώσεις τῆς ἀφηρημένης ἐκτάσεως διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων και αἱ τῆς ἀφηρημένης ποσότητος, τουτέστιν αἱ ἀριθμητικαὶ και αἱ ἀλγεβρικαί. Ἀκολουθῶς ἐρχονται αἱ φυσικαὶ παρατηρήσεις και τὰ πειράματα, περί τοῦ μαγνήτου, τῆς βελόνης και τῆς πυξίδος. Ἐπειτα ἐρχεται ἡ σειρά τῶν γνώσεων τῆς στατικῆς και ὑδροστατικῆς διὰ προχείρων πειραμάτων χονδροειδῶν. «*Οχι σπουδαστήρια πειραματικῆς φυσικῆς ὄχι μηχανικῆς ἐργαλεία. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀτμόσφαιρα φονεῖ τὴν ἐπιστήμην. Ἐπιθυμῶ να κατασκευάζωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὰ μηχανήματα και δέν θέλω να ἀρχίσω διὰ τοῦ ὄργανου πρὸ τοῦ πειράματος. Τὰ ἐργαλεία μας θά εἶνε ὀλιγώτερον τέλεια και ἀκριβῆ, ἀλλὰ θά ἔχωμεν ἰδέας σαφεστέρως τῶν διὰ τῶν ὀργάνων τελουμένων ἐργασιῶν». Πάντα ταῦτα εἶνε ὀρθότατα, πᾶς δέ γνήσιος παιδαγωγός ὀφείλει να ἐπικροτήσῃ εἰς τὰς τοιαύτας ἰδέας. Ἄλλ' ἄρα γε δύναται οὕτω πῶς να διεξαχθῆ ἡ διδασκαλία ἐν τῷ σχολείῳ; Ἡ κοινὴ διδασκαλία και ἡ τήρησις τοῦ προγράμματος ἔχουσι τὰς ἀπαιτήσεις των, αἵτινες πάντοτε θά ὑπερισχῶσιν ἐπὶ τῶν θεωριῶν. «Τὰ πράγματα! τὰ πράγματα!» δέν παύει ἀναφωνῶν ὁ Ρουσσώ. «Ἐν τῇ ἐρευνῇ τῶν νόμων τῆς φύσεως ἀρχίζετε πάντοτε ἐκ τῶν φαινόμενων τῶν μᾶλλον κοινῶν και τῶν μᾶλλον αἰσθητῶν. Ἀναμφισβητήτως ἀποκτᾷ τις γνώσεις σαφεστέρως και ἀσφαλεστέρως ἐξ ὅσων μαθαίνει τις ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τῶν διδασκόμενων αὐτῷ παρ' ἄλλου. Συμφωνοῦμεν, ὅτι ἀπαντήσωσι και πάλιν οἱ παιδαγωγοί· ἀλλὰ τότε πῶς θά ἐπιδειξῶσι τὴν μαθησίν των οἱ διδάσκαλοι; Τὸ κακόν δέν εἶνε μέγα, ἐὰν ἔχῃ ὡς ἐπαγόμε-

νον τὸ ὅτι τὸ πνεῦμα δέν πρέπει να κάμπτεται ὑπὸ τὸ ἄχθος δυσπίστου μαθήσεως. «Ὁ Αἰμίλιος ὀλίγα γινώσκει· ἀλλ' αἱ ὀλίγα αὐταὶ γνώσεις ἄς κατέχει εἶνε ἰδικαί του· δέν γνωρίζει τι ἄτελῶς. Εἶνε, ὅπως λέγει ὁ Μονταίγνιος, ἄν μῆ πεπαιδευμένος, τοῦλάχιστον ἐκπαιδευσίμος. . . Καὶ αὐθις ἐπαναλαμβάνω ὅτι δέν σκοπεύω να τοῦ δώσω μαθησιν, ἀλλὰ να τὸν διδάξω να ἀποκτήσῃ τοιαύτην ἐν ἀνάγκῃ».

Εἰς τὰς φυσικὰς και φυσιογνωστικὰς γνώσεις δέον να ἐπακολουθῶσιν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τότε μόνον ὁ Αἰμίλιος δύναται να ἐπιληφθῆ τῆς ἱστορίας. Εἶνε ὁ κατάλληλος καιρὸς ὅπως διδαχθῆ ἐκ τῆς πείρας τῶν ἄλλων μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς ἰδικῆς του. «Διὰ να γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους πρέπει να τοὺς ἴδῃ ὄρωντας. Ἄς ἀποβλέψῃ εἰς τὰ πράγματα, εἰς μόνον τὰ πράγματα! και ἄς τὰ κρίνῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἐὰν ὀδηγῆται ἀδικῶς ὑπὸ τῆς κρίσεως τοῦ συγγραφέως, βλέπει δι' ἄλλοτριῶν ὀφθαλμῶν, και ὅταν αὐτοῖς τοῦ λειψῶσι, δέν βλέπει πλέον». Ἡ ἀφήγησις τῶν καταστρεπτικῶν διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος πολέμων δέν πρέπει να εἶνε περισσώτερον λεπτομερῆς και ἐπιμελῆς ἢ ἡ τῆς προόδου και τῆς εὐημερίας τῶν ἐθνῶν. Τὰ δόγματα ταῦτα ἔτυχον πανόδημου ἐπιδοκιμασίας. Ὁ Ἐρβέρτος Σπένσερ μάλιστα προήγαγεν αὐτὰ ὑπερμέτρως ἐπὶ τὴν ἐποικὴν τοῦ θετικισμοῦ και τῆς χρησιμότητος. Γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὅτι δέον ἡ ἱστορικὴ διδασκαλία να ἀρχεται διὰ τῶν βιογραφιῶν, συμφῶνως πρὸς τὸ σχέδιον και τὰς ἰδέας τοῦ Ρουσσώ, ὅστις διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐφήβων προὔτιμα τὸν Πλούταρχον παντὸς ἄλλου ἱστορικοῦ. Ὡς σκοπὸν κύριον τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας ἐθεώρει τὰ ἐξ αὐτοῦ προκύπτοντα ἠθικὰ πορίσματα και τὴν γνώσιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Δι' αὐτόν ἡ ἱστορία εἶνε σειρά μαθημάτων πρακτικῆς φιλοσοφίας, προτιμώτερα τῶν ἐν τοῖς σχολείοις παραδιδόμενων ἀφηρημένων θεωριῶν. Διὰ τὸν αὐτόν λόγον κατὰ τὸ στάδιον τούτο προτιμᾷ και τοὺς μύθους, οὓς προηγουμένως εἶχεν ἀπορρίψῃ, καθότι θεωρεῖ αὐτοὺς νῦν καταλλήλους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μαθημάτων τῆς ἀτομικῆς πείρας και πρὸς νοησίαν και προφύλαξιν ἀπὸ τῶν σφαλμάτων, εἰς ἃ ὡς ἐκ τοῦ πάθους δύναται ὁ νεανίσκος να ὑποπέσῃ.

Ἐχόμεν λοιπὸν τὸν Αἰμίλιον εἰσαχθέντα ἤδη εἰς τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων. Καιρὸς εἶνε να διδαχθῆ τὴν τεχνολογίαν και να καταστῆ ἱκανὸς να ἐκτιμᾷ πᾶσας τὰς καλλονὰς τῆς εὐγλωττίας και τῆς τέχνης τοῦ λέγειν, να ἐγκύψῃ δέ εἰς τὴν ἐμάθησιν τῶν γλωσσῶν τὴν ἀγούσαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γενικῆς γραμματικῆς. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεως τῆς καλαισθησίας ὁ παιδαγωγός του θά τὸν ὀδηγῆ εἰς τὸ θέατρον, τὸ διδάσκον τὴν τέχνην τοῦ τέρπειν και κατα-

νύσσειν τὴν ψυχὴν. Δύναται τότε ὠφελίμως νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἀριστουργήματα τῶν Ἑλλήνων, Λατίνων καὶ Ἰταλῶν ποιητῶν, ν' ἀνέλθῃ δὲ τοιοῦτοτρόπως μέχρι τῆς πηγῆς τῆς γραμματολογίας. Πάντα ταῦτα ἀληθῶς εἶνε μαθήματα παραδιδόμενα ἄλλοτε εἰς τὰς τάξεις τῆς Ρητορικῆς καὶ τῆς Φιλολογίας. Ἄλλ' ὁ μαθητὴς τοῦ Ρουσσῶ δὲν συγχάζει εἰς τὰ ἰδρύματα τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, ὅπως δὲ ἐσύχναζε καὶ εἰς τὰς στοιχειώδους. Μὴ προτιθέμενος νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ὀλοῦ τῶν ἐξετάσεων καὶ τῶν βαθμολογιῶν, ἀκροᾶται μόνον πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ τέρψιν τὰ σπουδήματα τῶν Ἀκαδημιῶν, τὰ γράμματα δὲ εἶνε δι' αὐτὸν ψυχαγωγία ἄνευ ἐκθεσείας καὶ διὰ τοῦτο εἶτι μᾶλλον ὠφέλιμα. Ἐδέησε νὰ παρέλθῃ διάστημα μείζον τοῦ ἐνός καὶ ἡμίσεος αἰῶνος καὶ νὰ ἐγερωθῶσι χιλιάδες διαμαρτυριῶν κατὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐν ταῖς διαφόροις Σχολαῖς ματαιοσχόλου διδασκαλίας, ὅπως τὸ σύστημα τῶν φιλολογικῶν παραδόσεων προσλάβῃ χαρακτῆρα καθαρῶς ἐπιστημονικόν, ἢ δὲ ἀνωτάτη ἐκπαιδεύσει ἀποβῆ καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ καθ' ἕκαστα παρασκευῆ σθεραὰ διὰ τὰ ἐλευθέρια λεγόμενα ἐπαγγέλματα. Πρὸς πλῆρωσιν τῆς τοιαύτης ἀνάγκης ἰδρύθη ἐν ἔτει 1867 ἡ Σχολὴ τῶν Ἀνωτέρων Τεχνῶν.

Παρετήρησαν βεβαίως οἱ ἀναγνώσται ὅτι τὸ φιλολογικὸν πρόγραμμα τοῦ Ρουσσῶ παρουσιάζει χάσμα σημαντικόν. Τὸ μάθημα τῆς πατρῴου γλώσσης οὐδαμῶς ἀναφέρεται ὡς κλάδος ἄξιος σθεραῶς ἐπιμελείας. Ἀπαξ μόνον μνημονεύει ἐν παρῶν, μεταξὺ τῶν σπουδῶν τῶν καταλλήλων διὰ τοὺς ἐφήτους, καὶ τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν γενικὴν γραμματικὴν, ἧτις ἄλλοτε ἐπέειχε τὴν θέσιν τῆς συγκριτικῆς γραμματικῆς. Ὡς πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς μικρᾶς ηλικίας, περιορίζεται νὰ δώσῃ συμβουλὰς τινας, ὀρθοτάτας ἀληθῶς, περὶ τῆς ἐπιμελοῦς διδασκαλίας τῆς ὀρθῆς προφορᾶς καὶ περὶ τῆς ἐκμαθήσεως μόνον τῶν νοητῶν λέξεων. Ὁμιλεῖ ἐπίσης λίαν ὀρθῶς περὶ τῆς συντάξεως τῶν νηπίων καὶ τοῦ ἀξιοσημειώτου ἐν αὐτῇ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀναλογίαν. Τὸ παιδίον, λέγει, θὰ διορθωθῇ ἀπ' ἑαυτοῦ, ἐὰν λαλῶσι πρὸς αὐτὸ πάντοτε ὀρθῶς. Ἡ τοιαύτη ἔλλειψις εὐτυχῶς ἐπληρώθη διὰ τῶν ἔργων καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ πατρὸς—Ζιράρ, ὅστις κατέστησε τὴν μητρικὴν γλῶσσαν τὸ κέντρον τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου σιγῆ τοῦ Ρουσσῶ συνετέλεσεν ἴσως εἰς τὸ νὰ τεθῇ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἢ τὸσον ἀπορροφητικὴ μελέτη τῆς ὀρθογραφίας, περὶ ἧς ἄλλοτε πρώτιστα ἐφρόντιζον οἱ διδάσκαλοι ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἐλλόγου γνώσεως αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης. Τὸ τοιοῦτον εἶνε βεβαίως πρόοδος· ἀρκεῖ ὅμως νὰ μὴ ὑποπέσωμεν εἰς τὴν ἀντίθετον ὑπερβολὴν, τοῦ θεωρεῖν τὴν ὀρθογραφίαν ὡς τι παντελῶς ἀσή-

μαν.ον. Παρασυρόμενος ἐκ τῆς ἀντιπαθείας ἣν ἠσθάνετο πρὸς τὴν καθαρῶς προφορικὴν διδασκαλίαν, καὶ ὁ Ρουσσῶ αὐτὸς παρεξέτραπῃ εἰς ὑπερβολὴν, παραγνωρίσας ἐντελῶς τὴν σημασίαν τοῦ συνειδέσθαι ἐγκαίρως διὰ τῆς ἰδίας σκέψεως καὶ χάρις εἰς τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν τὸ ὄργανον τὸ χρησιμεῖον πρὸς ἐρμηνεύσιν τῶν διανοημάτων ἡμῶν. Ἡ περὶ τούτου γνώμη του, κακῶς διερμηνευθεῖσα, ἐπέδρασε βλαβερῶς ἐπὶ τῶν προπαρασκευαστικῶν διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαιδεύσιν σχολείων, ἐνθα ἡ γραμματικὴ ὑπὲρ τὸ δέον ἐνωρὶς παραμελεῖται. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῆς αὐστηρότητος, μεθ' ἧς ὁ Ρουσσῶ ἀποκλείει πάντα τὰ γυμνάσματα τῆς ἀπομνημονεύσεως. Ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς μαθήμασι μέρη, ἅτινα ἀπολύτως πρέπει νὰ ἐκμανθάνωνται δι' ἀποστηθίσεως· εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ μὴ περιέχοντα ποσῶς συλλογισμὸν· ἐνῶ πᾶν ὅ,τι ἀφηρημένον τὰ μάλιστα κερδαίνει μόνον ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ νοητοῦ. Εἰς τὰ μαθηματικὰ οἱ τύποι εἶνε ἀπαραίτητοι πρὸς ἀνακεφαλαίωσιν τῶν προτέρων πορισμάτων καὶ πρὸς συνέχειαν ἐπὶ τὰ πρόσω ἄνευ ἀνάγκης διελύσεως ἐκ νέου ἀνὰ μίαν σειρὰς ὅλης συλλογισμῶν. Τέλος δὲ ἀρκεῖ νὰ ἐννοήσῃ τις κατὰ τὸ νὰ τὸ μάθη· πρέπει καὶ νὰ τὸ διακρατῇ ἀπὸ τὸ ἐννοήσῃ.

Περαιόντες ἐνταῦθα τὴν ἡμετέραν ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν διανοητικὴν ἐκπαιδεύσιν καταλήγομεν εἰς συμπέρασμα λίαν ἀπροσδόκητον, ὅτι δηλαδὴ ὁ συγγραφεὺς ὁ πεπρωκισμένος διὰ τῶν ἐξόχων προτερημάτων διὰ τὴν φιλολογίαν κτεδείχθη ἥττον τολμηρὸς νεωτερίστης καὶ ἐμπορούμενος ὡς πρὸς τὴν μεταρρυθμίαν τῆς διδασκαλίας τῶν γραμμάτων ἰδεῶν πολὺ κατωτέρων ἢ ὡς πρὸς τὴν τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν. Διότι πράγματι αὐτὸς συνηγόρησεν ἐπιτυχῶς ὑπὲρ τῆς αὐτογνωστικῆς μεθόδου· αὐτὸς ἀνύψωσεν εἰς περιωπὴν τὰς ἀσκήσεις τῶν αἰσθήσεων, τὰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας καὶ τὴν ἀτομικὴν παρατήρησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων· ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ γράμματα εἶδωκε μόνον ἀορίστους τινας καὶ ἀτελεῖς νύξεις. Ἡ τοιαύτη ἀνωμαλία προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ ὅτι διὰ μὲν τὰς ἐπιστήμας ἀπὸ τοῦ Βάκωνος καὶ ἐντεῦθεν ὑπάρχει ἰδίᾳ ὁδὸς κεχαργμένη, ἐνῶ οὐδεμίᾳ λεωφόρος ἄγει εἰς τὰς κορυφὰς τῆς ποιήσεως, τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως.

[Ἐπιτελεῖ συνέχεια]

Αἱ γνώσεις, ἅς ἀπεκτήσαμεν, δὲν πρέπει νὰ μένουσιν ἀτακτοὶ καὶ συγκεχυμένοι ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν· ὀφείλομεν νὰ ἐξεύρωμεν τί γνωρίζομεν, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ κάμνωμεν χρῆσιν αὐτῶν.

Αἰβίτης

ΣΕ ΜΙΑ ΜΙΚΡΟΥΛΑ.

Μικροῦλά μου ξανθῆ, γαλανομάτα,
Πές μου, γιατί μὲ τὸ χαμόγελό σου
Μὲ περεχάς, ἄμα σὲ δῶ στὴ στράτα,
Καὶ γίνεται φωτιά τὸ μάγουλό σου;

Ταχα νὰ λές, μικρῆ, πῶς ἂν καὶ γέρος,
Δὲν ἐσβυσε ἀπ' τὰ σωθικά μου ἢ φλόγα;
Ἡ λές καὶ μοιάζω χιόνια μὲς στὸ θέρος,
Σταφίδα πλαγι στὴν ἀφράτη ρώγα;

Ἄχ, μὴν ξεχνάς πῶς μιὰ καὶ Χάρο νοιώσῃ
Ὁ ἀχόρταγος θνητός, σιγμὴ δὲ χάνει,
Μόνο μὲ βιά ζητάει νὰ ξαναιώσῃ,
Μὴν τύχη κι ἀναγάλητος πεθάνῃ.

Ἔτσι καὶ τὸ ποτάμι ὅσο ζυγώνει
Τὴ θάλασσα, ἀγριεῦει καὶ φουσκώνει.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΡΑΣΙΩΤΗΣ

Ἐν ἐκ τῶν τελευταίων συγκροτηθέντων συνεδρίων ἐν Παρισίοις εἶναι καὶ τὸ συνέδριον τῶν λαϊκῶν παραδόσεων, εἰς τὸ ὅποιον ἀνταπροσωπεύθη καὶ ὁ Σύλλογος Παρνασσός, περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὁποίου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα, ἐγένετο εὐφρόνως μνεῖα. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ὁ P. Sebillot, εἰς τῶν διοργανωτῶν αὐτοῦ, ὑπέβαλε συλλογὴν ναυτικῶν παραμυθῶν τῶν Βορείων Ἀκτῶν τῆς Γαλλίας. Ἐν τῶν παραμυθῶν τούτων εἶναι καὶ τὸ σήμερον δημοσιευόμενον, ὅπερ μετεφράσθη χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς».

Σ. τ. Δ.

ΝΑΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ

Μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ ἦταν ἕνας γεροντάκος πού ἐξόυσε μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ ἦταν οἱ δύο παντα χαρούμενοι, ἂν καὶ δὲν εἶχαν πενταρα. Παιδιὰ δὲν εἶχαν· μὰ ἡ γυναῖκα του γρηὰ πιά, τοῦ ἔκαμε ἕνα παιδί. Κανένας ὅμως δὲν ἤθελε νὰ βαπτισῇ τὸ παιδί τὸσφ φτωχῶν γονέων.

Ἐνα πρῶτ ὁ γεροντάκος ἐκίνησε μὲ τὴν μαγκούρα του καὶ πᾶει στὸ μεγάλο ὄρομο μὲ τὴν ἰδέα νὰ βρῇ κανένα νουνό γιὰ τὸ παιδί του. Ὡρᾶς ἐπέρχασαν καὶ δὲν ἐπερνοῦσε κανένας, ὅταν ἐξαφνα τοῦ παρουσιάσθη μιὰ ὠραία γυναῖκα, ἢ ὁποῖα τὸν ἐρώτησε τί ζητάει.

— Ἄ! καλὴ μου κυρά, τῆς εἶπε. Μοῦ ἐγεννήθηκε ἕνα παιδί, μὰ δὲν βρίσκω οὔτε νουνό οὔτε νουνά νὰ τὸ βαπτίσῃ.

— Ἐννοιαξοῦ θὰ τὸ βαπτίσω ἐγώ, ἀλλὰ μὲ μιὰ συμφωνία. Ἀμα γίνῃ ἐπτά χρόνων, θὰ εἶναι ἰδικόν μου.

Τὶ νὰ καμῇ ὁ γεροντάκος; Νουνό ἀλλέως δὲν εὔρισκε, ἔκλαψε λιγακι καὶ ἐδέχθηκε.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἡ κυρά ἦλθε εἰς τὴν καλυθα τοῦ γέρου. Ἦτον ἡ Παναγία καὶ ἔφερε μαζί της τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἐβαφτισαν τὸ παιδί, τὸ ἐβάλαν Γιάννη καὶ τοῦ εὐχήθησαν ὅλα τὰ καλά καὶ ἐπειτα ἐφυγαν.

Ὁ Γιάννης ἐμεγαλῶσε γλήγορα. Ἐπῆγεν εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου ἐμάθε νὰ ἀιαδαζῇ καὶ νὰ γραφῇ. Ἦτο τὸσον καλὸς καὶ τὸσον προθυμὸς πού ὅλος ὁ κόσμος τὸν ἀγαποῦσε καὶ ἀπο τὴν πολλὴν ἀγάπη τὸν ἐβάλαν Γιαννάκη. Ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα ἐκλαίαν πάντα στὰ κρυφὰ· γιατί ὅσφ μεγαλῶνε τὸσφ ἐπλησίαζε ἡ ἡμέρα πού τὸ παιδί θὰ τὸ ἐπερνε ἡ νουὰ του.

*

Ὁ Γιαννάκης ἐγένε ἐπτά χρόνων. Πρῶτ πρῶτ αὐτὴν τὴν ἡμέρα ἡ Παναγία ἐφθασε καθαλλὰ ἐπάνω εἰς ἕνα γαϊδουρακι· ἐπῆρε καθαλλὰ τὸν βαφτιστικὸ της καὶ γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὰ γεροντακία τοὺς εἶπεν ὅτι ἂν ὁ Γιαννάκης κανὴ φρόνιμα θὰ γυρίσῃ νὰ τοὺς ἰδῇ.

Ὁ Γιαννάκης ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ὥρες πού ἐμεινε καθαλλὰ στὸ γαϊδουρακι τῆς νουὰς του ἐκουραστήκε καὶ τῆς ἐζήτησε τὴν ἀδεια νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ὄρομο τοῦ περιπατῶντας γιὰ νὰ ξεμουδιασῇ τὰ πόσάρια του. Ἡ νουὰ του τὸ δέχθηκε καὶ ἐπειδὴ ἦταν πολλὰ λουλούδια στὸ ὄρομο, διεσκεδάσε κοβοντάς τα. Ἐξαφνα βλέπει στὸν ἀέρα νὰ πεταῇ ἕνας κόρακας πού κρατοῦσε ἕνα στεφάνι καὶ τάφησε κ' εἶπεσε. Ἐτρέψε γρηγορα καὶ τὸ συμμαζέψε, μὰ μόλις τὸ ἀγγίξε ἀκούει μιὰ φωνὴ ὀπίσω του· γυρίζει· ἡ νουὰ του εἶχε γίνε ἀφαντὴ καὶ τὸ γαϊδουρακι μὲ ἀνθρωπινὴ λαλιά του εἶπε·

— Συμμαζέυοντας αὐτὸ τὸ στεφάνι, ἐθανάτωσε ἕνα βασιληᾶ. Ἀπὸ σήμερα θὰ ἦσαι δυστυχισμένος καὶ δὲν θὰ ξαναἰδῆς τὴν νουὰ σου. Ἄφησε ὅμως ἐμένα κοντὰ σου.

Ὁ Γιαννάκης ἐκρυψε τὸ στεφάνι ἀποκάτω ἀπὸ τὰ βούχα του καὶ ἀνέβηκε στὸ γαϊδουρακι. Ἐπέραςε βρονὰ καὶ λαγκαθὰ καὶ πότε ἐπεινοῦσε καὶ πότε ἐδιψοῦσε. Μιὰν ἡμέρα πού ἐπερνοῦσε ἀπὸ μιὰν μεγάλη πολιτεία ἀκούσε ἕναν τελάλη καὶ ἐφώναζε πῶς τὸ ἄλογο τοῦ βασιληᾶ εἶναι ἀρρωστό καὶ ὅποιος κατορθώσῃ καὶ τὸ γιαιτρέψῃ θὰ λαβῇ μεγάλο ὄρω.

Τὸ γαϊδουρακι εἶπε στὸν Γιαννάκη τί νὰ κάμῃ καὶ ὁ Γιαννάκης ἐπῆγε στὸ παλατι καὶ ἐγιάτρεψε τὸ ἄλογο. Ὁ βασιληᾶς γι' ἀνταμοιβὴ ἐκράτησε τὸ Γιαννάκη στὸ παλατι, καὶ ἐμεινε πολὺν καιρὸν εὐχαριστημένος.

Ἐνα βραδὺ ὁ βασιληᾶς ἦταν στὸ σεράκι καὶ εἶδε νὰ βγαίῃ ἀπὸ τὴν καμαρα τοῦ Γιαννάκη μιὰ μεγάλη λαμψι. Ἐσκυψε στὴν κλειδαρότρυπα

καὶ εἶδε πῶς ἐκεῖνο ποῦ ἔλαμπε ἦτο τὸ στεφάνι τοῦ πατέρα του, ἐκεῖνο ποῦ εἶχε βρῆ ὁ Γιαννάκης, καὶ ποῦ τὸ εἶχε βάλει ἐπάνω σ' ἓνα τραπέζι. Ἐμπῆκε μέσα στὴν κάμαρα καὶ τοῦ λέει :

— Σὺ εἶσαι ποῦ μαζεύοντας τὸ στεφάνι ἐθάνατωσης τὸν πατέρα μου; Ἄν δὲν μοῦ φέρῃς τὴν εὐμορφότερη βασιλοπούλα τοῦ κόσμου, θὰ σὲ σκοτώσω.

Ὁ Γιαννάκης ἄμα ἔφυγεν ὁ βασιλεὺς ἔμεινε καταλυπημένος, καὶ τί νὰ κάμῃ, ἐπῆγε νὰ εἰπῇ τὴν ἱστορία εἰς τὸ γαϊδουράκι του.

— Μὴ λυπᾶσαι τοῦ εἶπεν ἐκεῖνο. Νὰ ζητήσης ἀπὸ τὸν βασιλεὺς τὸ εὐμορφότερό του καράβι καὶ τοὺς εὐμορφότερους τοῦ ναύταις, καὶ νὰ πᾶς νὰ ζητήσης τὴν βασιλοπούλα. Ὅκτὼ ἡμέρας θὰ ταξιδεύῃς, καὶ στὶς ἐννιά θὰ φθάσῃς στὸ παλάτι της, καὶ ἂν ἦσαι ἐξυπνος, θὰ τὴν φέρῃς μαζὶ σου.

*

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ὁ Γιαννάκης ἀνεχώρησε μετὰ τὸ εὐμορφότερο καράβι καὶ μετὰ τοὺς εὐμορφότερους ναύταις τοῦ βασιλεὺς. Ὅκτὼ ἡμέρας ἐταξιδεύει χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ καμμία στερεὰ καὶ στὶς ἐννιά τὸ πρῶν ἀντίκρουσε ἓνα νησί καὶ σὲ λίγο εἶδε τὸ παλάτι ποῦ κάθονταν ἡ εὐμορφότερη βασιλοπούλα τοῦ κόσμου. Ἐβριζε τὴν ἄγκυρα κοντὰ στὸ περιγιάλι καὶ ἔπειτα βγήκε στὴ στεριά. Ἐκεῖ εἶδε ὅτι ταῖς τέσσαρες πόρτες τοῦ παλατιοῦ ταῖς ἐφύλαγε καθεμία ἓνας γίγαντας ἀρματωμένους. Κοντοζυγώνει τὸν ἓνα καὶ τοῦ λέει :

— Ἐγὼ ἦλθα μετὰ τὸ εὐμορφότερο καράβι τοῦ κόσμου ποῦ ποτές τέτοιο δὲν εἶδατε ἐδῶ πέρα. Θέλεις νάλθῃς νὰ τὸ σεριανίσῃς καὶ νὰ σὲ φιλέψω ὀλίγο καλὸ κρασάκι ποῦ ἔχω μέσα ;

Ὁ γίγαντας ἐδέχθη, καὶ ὅταν ἀνέβηκαν στὸ καράβι, ὁ Γιαννάκης τὸν ἐφίλησε κρασί κάθε λογῆς. Σὲ λίγο ὁ γίγαντας ἐμέθυσε καὶ δὲν ἤξευρε πᾶ τί ἔκανε. Ὁ Γιαννάκης τοῦ εἶπε πῶς ἔκανε αὐτὸ τὸ ταξεῖδι ἐπιτήδης γιὰ νὰ ἰδῇ τὴν βασιλοπούλα, ποῦ λένε πῶς εἶναι ἡ εὐμορφότερη τοῦ κόσμου· μὰ τοῦ κακοφαίνεται πῶς δὲν θὰ ἤμπορέσῃ νὰ τὴν ἰδῇ, ἀφοῦ τὴν φυλάνε τέσσαρες τέτοιοι κοτζᾶμ ἄνθρωποι ποῦ δὲν ἄφιναν νὰ πλησιάσῃ κανέναν.

— Ἄν θέλῃς καὶ καλὰ νὰ τὴν ἰδῇς, εἶπεν ὁ γίγαντας, θὰ σὲ φέρω σιμὰ της χωρὶς νὰ πάρουν μурωδιὰ οἱ ἀδελφοί μου.

Ἄνοιξε μία ἀπὸ ταῖς τσέπαις του, ἔχωσε μέσα τὸν Γιαννάκη καὶ ἐμπῆκε στὸ παλάτι. Ὁ γίγαντας ἔβγαλε τὸν Γιαννάκη κατὰ γῆς. Ἀνέβηκαν σκάλες καὶ παρασκάλες καὶ ἔφθασαν στὴν κάμαραν ποῦ ἦταν ἡ βασιλοπούλα. Ὁ Γιαννάκης τὴν ἐχαιρέτισε καὶ τῆς λέει :

— Βασιλοπούλᾶ μου, ἦλθα ἐδῶ μετὰ τὸ εὐμορφότερο καράβι τοῦ κόσμου. Μεγάλῃ χάρι θὰ μοῦ ἔκαμνες ἂν ἤθελες νὰ ἔλθῃς νὰ τὸ σεριανίσῃς.

Ἡ βασιλοπούλα ἐκαμώθηκε νὰ τὴν παρακαλέσουν λιγάκι καὶ σὲ λίγο ἐδέχθη νὰ πᾶν στὸ καράβι. Ὁ Γιαννάκης τῆς τὸ ἐσεριανίσει ὄλο καὶ τὴν ἐπῆγε καὶ στὴν κάμαρά του, ὅπου τῆς ἔδωκε τὰ καλλίτερα κρασιά. Σαυτό, τὸ ἀναμεταξὺ οἱ ναῦται ἐσήκωσαν τὴν ἄγκυρα, ἄνοιξαν τὰ πανιά καὶ ἔχεται γειά. Ὅταν ἡ βασιλοπούλα ἀνέβηκε ἐπάνω, ἡ στεριά εἶχε χαθῆ. Ἐγείνε ἐξωφρενῶν καὶ ἄρχισε νὰ βρίζῃ τὸν Γιαννάκη, λέγοντας του πῶς τὴν ἐγέλασε.

— Βασιλοπούλᾶ μου, τί νὰ σοῦ κάμω. Ὁ ἀφέντης μου ὁ βασιλεὺς θέλει νὰ σὲ στεφανωθῇ, καὶ θὰ μοῦκοβε τὸ κεφάλι ἂν δὲν σὲ ἔφερνα.

Ἡ βασιλοπούλα θυμωμένη πῆρε τὰ κλειδιά της ποῦ ἐκρέμουνταν ἔς τὴν ζώνη της καὶ τὰ ἐπέταξε εἰς τὴν θάλασσαν φωνάζοντας.

— Δὲν θὰ στεφανωθῶ ποτέ προτοῦ μοῦ δώσουν τὰ κλειδιά ποῦ πέταξα στὴν θάλασσα.

*

Σ' ἐννιά ἡμέρες τὸ καράβι ἐφθασε στὸ παλάτι τοῦ βασιλεὺς καὶ ὁ Γιαννάκης τοῦ παρουσίασε τὴν βασιλοπούλα. Ὁ βασιλεὺς ἦτον ἔτοιμος νὰ τοῦ δώσῃ χάρι, ὅταν ἡ βασιλοπούλα εἶπεν, ὅτι δὲν θὰ στεφανωθῇ πρὸ τοῦ τῆς δώσουν τὰ κλειδιά τοῦ παλατιοῦ της. Ὁ βασιλεὺς εἶπε τοῦ Γιαννάκη νὰ ξαναφύγῃ καὶ νὰ πᾶν νὰ φέρῃ τὰ κλειδιά. Ὁ Γιαννάκης πάλιν ἐσυμβουλευθῆ τὸ γαϊδουράκι του καὶ τὸ γαϊδουράκι τοῦ εἶπε.

— Φόρτωσε ἓνα καράβι μετὰ στᾶρι. Ἀπὸ αὐτὸ νὰ ρίχνῃς κάθε τόσο εἰς τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, καὶ ἂν ἦσαι τυχερός, μπορεῖ κανένα ἀπὸ τὰ ψάρια νὰ ἔχῃ βρῆ τὰ κλειδιά τῆς βασιλοπούλας.

Ἔτσι καὶ ἔκανε ὁ Γιαννάκης. Ἐφυγε μετὰ τὸ καράβι καὶ κάθε τόσο ἐπέτοσε εἰς τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης στᾶρι τὸσῶ ποῦ ὀλιγόστευσε τὸ φόρτωμα. Ἐάφνου βλέπει καὶ βγαίνει ἀποπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα ἓνα μεγάλο ψάρι.

— Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, ὁ βασιλεὺς τῶν ψαριῶν. Σὲ εὐχαριστοῦμεν ποῦ μᾶς ἔσωσες ἀπὸ τὴν πείνα μετὰ τὸ στᾶρι ποῦ μᾶς ἔρριξες. Τί θέλεις νὰ σοῦ κάμω γιὰ νὰ σοῦ ἀνταποδώσω τὴ μεγάλη αὐτὴ χάρι ;

— Εὐκόλο, εἶπε ὁ Γιαννάκης. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ εἰπῇς μήπως κανέναν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους σου ἤρε ἓνα ὄμμα κλειδιά, τὸ ὅποιον εἶχαν ρίξει στὴ θάλασσα.

Ὁ βασιλεὺς τῶν ψαριῶν ἐβούτηξε στὴ θάλασσα καὶ σὲ λίγο ἀνέβηκε ἐπάνω καὶ εἶπε στὸν Γιαννάκη ὅτι ἐρώτησε ὄλα τὰ ψάρια, ἀλλὰ κανένα δὲν εἶχε βρῆ τὰ κλειδιά.

— Ἐλεῖτε ὅμως ἓνας γέρος σκυλόψαρος καὶ ἴσως αὐτὸς τὰ ἔχει βρῆ.

Σὲ λίγο νὰ καὶ φτάνει ὁ γέρος σκυλόψαρος, [ὁ ὅποιος παρέδωκε τὰ κλειδιά, τὰ ὅποια νομίζοντας ὅτι ἦτο φαγὶ ἠθέλησε νὰ καταπιῇ καὶ ἄλλο λίγο νὰ πινηῖ.

Ὁ βασιλεὺς τῶν ψαριῶν ἔδωκε στὸν Γιαννάκη τὰ κλειδιά τῆς ὁμορφῆς βασιλοπούλας καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ δώσῃ στὸ γέρο σκυλόψαρο τὸ στᾶρι ποῦ εἶχε μείνει καὶ ὁ Γιαννάκης τὸ ἔδωκεν εὐχαρίστως.

Καὶ ὕστερα ἔφυγε μετὰ τὸ καράβι καὶ ἐγύρισε στὸν ἀφέντη του τὸ βασιλεὺς, μὰ ἡ ὁμορφὴ βασιλοπούλα εἶπε πῶς δὲν θὰ στεφανωθῇ παρὰ ὅταν τῆς φέρουν ἐκεῖ τὸ παλάτι της.

*

Ὁ Γιαννάκης ἐστοχάστηκε πῶς αὐτὴ τὴ φορὰ ἦταν πᾶ χαμένος. Κλαίγοντας ἐπῆγε νὰ ἐρωτήσῃ τὸ γαϊδουράκι του, τὸ ὅποιον τοῦ εἶπε νὰ ξαναφορτώσῃ μετὰ κρασιά τὸ καράβι καὶ νὰ πᾶν στὸ νησί τῆς βασιλοπούλας.

Ὅταν οἱ γίγαντες ποῦ ἐφύλαττον τὸ παλάτι τὸν εἶδαν νὰ φθάσῃ ἐρρίχθησαν νὰ τὸν φάγουν, ἀλλὰ τοὺς εἶπε πῶς τὸν ἔστειλε ἡ βασιλοπούλα νὰ τοὺς δώσῃ κρασί καὶ πῶς ἤθελε νὰ τῆς κουβαλήσουν τὸ παλάτι της. Οἱ γίγαντες ἠσύχασαν, ἤπιαν τὸ κρασί καὶ ἔπειτα ἐπῆραν τὸ παλάτι καθέναν ἀπὸ τὸ μέρος του καὶ τὸ ἔφεραν ἐπάνω στὸ καράβι.

Ἐννιά ἡμέρες ἔπειτα ὁ Γιαννάκης ἐφθασε πάλιν στὸν ἀφέντη του τὸν βασιλεὺς, καὶ οἱ γίγαντες σηκώνοντας τὸ παλάτι τὸ ἔβγαλαν ἐξω.

Ὁ καυμένος ὁ Γιαννάκης πλέον ἐνόμισε πῶς ἐτελείωσαν τὰ βάζανᾶ του. Ἀλλὰ ἡ ὁμορφὴ βασιλοπούλα εἶπε στὸν βασιλεὺς ὅτι δὲν θὰ τὸν παντρευότανε, ἂν δὲν ἔκαμε τὸν Γιαννάκη βάζοντας τὸν ἐπάνω σὲ δεμάτια ξερά.

Ὁ βασιλεὺς ἀμέσως τὰ ἐτοίμασεν, ἔβγαλε τὸν Γιαννάκη ἐπάνω στὴ μέση καθιστὸ σὲ μία καρέκλα καὶ δὸς του καὶ φωτιά. Ὅταν ἐκάθησαν ὄλα, ὁ Γιαννάκης ἐβγήκε ἀπὸ τὴ φωτιά ὀροσερὸς ὀροσερὸς καὶ πλέον εὐμορφος χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε.

Βλέποντας αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ποῦ ἦταν ἄσχημος ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ εὐμορφῶνῃ καὶ δὸς του στὴν αὐλὴ τοῦ παλατιοῦ ἐτοίμαξε τὸ ἴδιο τὰ δεμάτια, κάθηται στὴ μέση καὶ προστάζει νὰ βάλουν φωτιά. Μὰ ὅταν ἐτελείωσαν ὄλα, ἔψαχναν νὰ τὸν βροῦν. Νὰί τώρα καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ. Εἶχε γίνει σάχητη.

Ὅκτὼ ἡμέρες ὕστερα ἡ ὁμορφὴ βασιλοπούλα, ἡ ὅποια εἶχε ἐρωτηθῆ τὸν Γιαννάκη, τὸν ἔστεφανώθη καὶ ἔμειναν καλὰ καὶ ἐμεῖς καλλίτερα.

Ο ΥΠΝΟΣ

[Κατὰ τὸν ἱατρὸν Μωρῶ δὲ Τουρ].

Ὁ ὕπνος εἶνε πρόσκαιρος διακοπὴ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς διανοητικῆς ἐργασίας.

« Ὁ ὕπνος, λέγει ὁ Σαίξπηρος, ὅστις τὴν περίπλοκον πολύπην τῶν δεινῶν μας μεταβάλλει

εἰς λείον μεταξίνον . . . ὁ ὕπνος γλυκὺς θάνατος τῆς ζωῆς ὀλοκλήρου ἡμέρας, εἶνε τὸ λουτρόν μετὰ ἐργασίαν κουραστικὴν, τὸ βάλσαμον τῶν πασχουσῶν ψυχῶν, ἡ πλέον οὐσιώδης τροφή τοῦ γευματος τῆς ζωῆς ».

Τρία εἶδη ὕπνου ὑπάρχουσιν :

- 1) ὁ φυσικὸς ἢ φυσιολογικὸς ὕπνος.
- 2) ὁ παθολογικὸς ἢ καταληπτικὸς ὕπνος.
- 3) ὁ τεχνητὸς ὕπνος ὁ παραγόμενος διὰ ναρκωτικῶν ἢ ἀναισθητικῶν οὐσιῶν.

Ὁ συνήθης ὕπνος. — Ὁ ὕπνος εἶνε διὰ τὸν ἐγκέφαλον ὅ,τι ἡ ἀνάπαυσις διὰ τοὺς μυῶνας. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τὸν νόμον τῆς περιοδικότητος. Πᾶς ὄργανισμὸς ἀπαιτεῖ μετὰ περιόδον τινα ἐνεργείας τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας καὶ ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως ἐπὶ διάστημα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ τῆς ἐργασίας. Ὅταν ἡ κόπωσις εἶνε μεγάλη, ἡ λειτουργία τοῦ κεκοπιακῶτος ὄργανισμοῦ διαταράσσεται, δύναται δὲ νὰ προκύψωσιν ἐκ τούτου νοσήματα. Οἱ μυῶνες ὑπόκεινται εἰς ἐξασθένειαν καὶ ὁ ἐγκέφαλος εἰς φλόγωσιν.

Εἰς τὰ πολὺ νοήμονα παιδιὰ ὁ ἐγκεφαλικὸς πυρετὸς καταθάρυνει τὴν διάνοιαν. Ὁ Κασιμίρος Δελαβίνιε εἶπεν : « Τὰ μεγαλοφυῆ παιδιὰ εἶνε βραχυβία ».

Ὁ ὕπνος εἶνε ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ ὅσον ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα. Ὅθεν οὐδόλως ἄπορον ἐὰν τὴν στέρησιν τοῦ ὕπνου μετεχειρίσθησαν ὡς βάζανον. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπέβησαν τὸ σκληρὸν αὐτὸ βασανιστήριον εἰς τὸν Περσέα, βασιλέα τῆς Μακεδονίας· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἔκοψαν τὰ βλέφαρα τοῦ Ρηγούλου, διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσωσι νὰ κοιμηθῇ.

Κατάλληλος ὥρα τοῦ ὕπνου. — Ποῖαν ὥραν πρέπει νὰ ἐκλέγωμεν διὰ νὰ κοιμώμεθα ; Γερμανικὴ τις παροιμία λέγει : « Μία ὥρα ὕπνου πρὸ τοῦ μεσονυκτιοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς δύο ὥρας πρωινῶν ». Ὁ δὲ Οὐφελάνδος προσθέτει : « Ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε αἰσθάνεται πληρεστέραν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ζῆν, εἰμὴ κατὰ τὴν ὥραιαν πρωῒαν. Ὁ μὴ ἐπωφελοῦμενος ἐκ τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς στιγμῆς, οὐδέποτε κατορθοῖ νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τὴν νεότητα καὶ τὴν ζωὴν ». Καὶ πράγματι ὁ ὕπνος τῆς νυκτὸς εἶνε ἀναπαυτικώτερος τοῦ τῆς ἡμέρας.

Εἰς τὸν στρατὸν δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀντικατάστασις τῆς νυκτερινῆς σταθμεύσεως διὰ τῆς ἡμερησίας, διότι ἐθεωρήθη ὀρθότατον τὸ λόγιον τοῦ Βακωνος, ὅτι : « ἡ ἐν ἀνυπνίᾳ περιεργαζομένη νύξ συντέμνει τὰς ἡμέρας τοῦ βίου ».

Θέσις τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὕπνον. — Εἶνε γνωστὸν διὰ τίνους λόγους ἐκ πασῶν τῶν θέσεων τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὕπνον εἶνε προτιμωτέρη ἡ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ κατάκλισις. Ἰατρὸς ἐκ Μαγδεμβούργου ἀποθανὼν ἐν ἡλικίᾳ ἑκατὸν ἐννέα ἐτῶν ἀπέδιδε τὴν μακροβιότητά του εἰς τὴν ἐξίν τοῦ κοιμᾶσθαι μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς βορ-

ραν και τους πόδας προς νότον. Ἐθεώρει τὴν σπασιν ταύτην ὡς προσφορωτέραν διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν μαγνητικῶν ρευμάτων, ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην του αὐξάνουσι τὴν δύναμιν τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς. Ὁ ἰδιότροπος οὗτος ἔσχεν ἀρκετούς ὀπαδούς μετὰ θάνατον.

Ὁ δόκτωρ Δολωναὶ μελετήσας τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων στάσεων τοῦ σώματος κατὰ τὸν ὕπνον, λέγει ὅτι τὰ ὄνειρα εἶνε τῶν αἰσθήσεων, ὅταν τις κατακλίνεται ὕπτιος, τοῦ πνεύματος ὅταν κατακλίνεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, εἶνε δὲ μωρὸν ὅταν κατακλίνεται τις ἀντιθέτως. Αἱ παρατηρήσεις αὗται σκοποῦσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι διὰ τῆς πεικίλιας τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς θρέψεως τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἐγκεφαλοῦ προκαλεῖται ἡ λειτουργία τῶν ἀντιστοιχῶν μερῶν τοῦ ὄργανου.

Διάρκεια τοῦ ὕπνου.— Δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν γενικῶς τὸν καιρὸν, ὃν πρέπει ν' ἀφιερῶμεν εἰς τὸν ὕπνον. Ἡ διάρκεια ποικίλλει κατ' ἀναγκὴν ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον.

Ὁ Λασπετὸ ἐκοιμάτο τέσσαρας ὥρας καθ' ἑκάστην, ὃ δὲ Σαντέιλ δεκατέσσαρας τὸ ἡμερο-νύκτιον.

Ἡ ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Σαλέρνου προσδιώριζεν εἰς ὀκτὼ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, ἀνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ φύλου :

Τὸ ἐγείρεσθαι κατὰ τὰς ἕξ, γενματίζειν κατὰ τὰς δέκα, δεῖν κατὰ τὰς ἕξ καὶ κατακλίνεσθαι κατὰ τὰς δέκα, κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ζήσῃ δεκάκις δέκα ἔτη.

Ὁ ὕπνος πρέπει νὰ εἶνε τὸσον περισσότερον διαρκῆς ὅσον νεώτερον εἶνε τὸ ἄτομον. Ταιουτοτρόπως τὰ γαλουχούμενα βρέφη ἄλλο δὲν κάμνουν παρὰ νὰ θηλαζῶσι καὶ νὰ κοιμῶνται. Τὸ παιδίον ἀφισροῖ τὸ ἡμῖς τῆς ζωῆς του εἰς τὸν ὕπνον, ὃ ἀνὴρ κοιμάται τὸ τρίτον τῆς ζωῆς του, ὃ δὲ πρεσβύτερος κοιμάται ὀλίγον. Ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία : « Ἡ ἀγρυπνία διὰ τὸν νέον καὶ ὁ ὕπνος διὰ τὸν γέροντα εἶνε σημεῖα θανάτου. »

Διὰ τοὺς νέους ὀκταωρος ὕπνος εἶνε ἐπαρκῆς. Ἡ νεανίς ὀφείλει νὰ κοιμάται τοῦλάχιστον δέκα ὥρας. Οἱ κανόνες τῆς ὑγιεινῆς ἀπαιτοῦσι νὰ κατακλίνεται τις ἑνωρὶς καὶ νὰ ἐγείρηται τις ἐπίσης ἑνωρὶς. Ὁ ἅγιος Φραγκῆσκος ὃ ἐκ Σάλης ἔλεγε : « Τὸ ἐγείρεσθαι ἑνωρὶς παρέχει τὴν ὑγίαν καὶ τὴν σωτηρίαν. » Παλαιὰ δὲ τις παροιμία προστίθησιν : « Ὁ ἑνωρὶς ἐγειρόμενος καὶ ἑνωρὶς κατακλινόμενος γίνεται ὑγιής, πλούσιος καὶ σώφρων. »

Ἐν τῇ πολιτικῇ ὅπως καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ τρικυμῖαι διδάσκουσι τὴν φρόνησιν, ἀλλ' ἐν ταῖς τρικυμῖαις ταύταις πνίγονται χιλιάδες, πρὶν μορφωθῆν εἰς αὐτῶν εἰς καὶ μόνος πρῶτατης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Πῶς γνωρίζεται ἐν οἴκημα ἂν εἶνε ὑγρὸν ;

— Διὰ νὰ ἦσθε ἀσφαλῆς περὶ τῆς ὑγρότητος ἐνὸς οἴκηματος, λαμβάνετε ποσὸν λίθων ἀσβέστου, τὸ ὅποιον ζυγίζετε καὶ τοποθετεῖτε ἐντὸς δοχείου. Τὸ δοχεῖον αὐτὸ κλείετε ἐντὸς τοῦ οἴκηματος καὶ φράσσετε ὅσον δύνασθε καλῆτερον τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα. Μετὰ 24 ὥρας ἀνοίγετε καὶ ζυγίζετε πάλιν τὴν ἀσβέστον. Ἐὰν τὸ βῆρος αὐτῆς ἠῦξησε κατὰ 10 % καὶ περισσότερον, τότε τὸ οἶκημα εἶνε ὑγρὸν καὶ ἀνθυγιεινόν.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὸ γάλα ἐν Παρισίοις.

Κατὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν αὐθεντικὴν ἀπογραφὴν τῆς καταστάσεως τοῦ γάλακτος ἐν Παρισίοις ἀποδεικνύεται ὅτι καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1899 μετεκομίσθησαν διὰ τῶν διαφόρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 239,713,453 λίτραι. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ περὶχωρὰ ὑπῆρχον 1850 γαλακτοκομεῖα παράγοντα ἑτησίως 97,500,000 λίτρας. Οὕτω τὸ ὅλον ποσὸν τοῦ κατακλιωθέντος κατὰ τὸ 1899 γάλακτος ἀνήλθεν εἰς 337,213,453 λίτρας.

Τεχνεταὶ κνήμαι.

Ὁ πόλεμος τοῦ Τρανσβάλ συντέτεινεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν περιέρχου βιομηχανίας, τὴν κατασκευὴν τεχνητῶν κνημῶν διὰ τοὺς ἀκρωτηριασθέντας. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸσον ἐτελειοποιήθησαν αἱ κνήμαι αὗται, ὥστε δυσκόλως διακρίνονται ἀπὸ τὰς φυσικὰς. Ἰδίως θὰ κατορθωθῆ νὰ κινῶνται ἐλαφρότατα χωρὶς κανένα κρότον χάρις εἰς ἐσωτερικὰ μηχανήματα τέλεια.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διὰ τὰς μακρὰς πορείας.

Ὅσάκις πρόκειται νὰ κάμετε μακρὰν πορείαν, ἀπὸ τὴν παραμονὴν προμηθευθεῖτε στυπτηρίαν κοπανισμένην. Διαλύσατέ τὴν εἰς ὀλίγον ὕδωρ ἐντὸς δοχείου ἀδαθοῦς καὶ βρέξατε τὰ πέλματα τῶν ποδῶν χωρὶς νὰ βραχοῦν οἱ ὄνυχες ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα βρέχετε μὲ τὴν αὐτὴν διάλυσιν πανία καὶ δένετε τὰ πέλματα τῶν ποδῶν. Ἀφινετέ τα νὰ στεγνῶνουν χωρὶς νὰ τὰ σφογγίζετε. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἠμπορέσετε νὰ βαδίσετε ἐπὶ πολλὰς ὥρας χωρὶς κόπωση. Ἐὰν πρόκηται νὰ κάμετε πολὺ μακρὰν πορείαν, τότε μεταχειρισθετέ τὴν στυπτηρίαν πέντε ἢ ἕξ ἡμέρας κατὰ συνέχειαν.